

LES NORMES DE CASTELLÓ

Una reflexió col·lectiva seixanta anys després

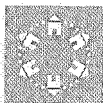
UNIVERSITAT
JAUME I

LES NORMES DE CASTELLÓ

LES NORMES DE CASTELLÓ

Una reflexió col·lectiva seixanta anys després

Edició a cura de Joan Andreu i Bellés
i Francesc Pérez i Moragón

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ

UNIVERSITAT
JAUME I

Les NORMES de Castelló: una reflexió col·lectiva
seixanta anys després / Edició a cura de Joan Andreu i
Bellés i Francesc Pérez i Moragón. - (Castelló):
Publicacions de la Universitat Jaume I, D.L. 1993

113 p.: 20 cm

ISBN 84-8021-024-9

1. Català-Normalització I. Universitat Jaume I. (Castelló).
Publicacions de la Universitat Jaume I, ed. II. Pérez
Moragón, Francesc, ed. III. Andreu i Bellés, Joan, ed.
804.99-06

Publicacions
de la
Universitat Jaume I
i
de la
Diputació de Castelló

Imprimeix:

ISBN: 84-8021-024-9
Dipòsit legal: CS-276-93

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	9
ARTICLES	21
GERMÀ COLÓN DOMÈNECH, <i>Les Normes i la tradició de la llengua</i>	23
JESÚS HUGUET, <i>Les Normes de Castelló en el procés de normalització lingüística</i>	26
ARCADI GARCIA SANZ, <i>L'esperit de les Normes de Castelló</i>	30
LLUÍS GIMENO BETÍ, <i>Lluís Revest i Carles Salvador, redactors de les Normes de Castelló</i>	33
JOAN SOLÀ, <i>¿Llengua del tot unitària?</i>	37
ANTONI M. BADIA I MARGARIT, <i>Importància d'una normativa gramatical comuna a tot el domini lingüístic</i>	40
MANUEL MIRÓ, <i>L'ensenyament en valencià a les nostres escoles</i>	45
AINA MOLL, <i>La modalitat estàndard de la llengua</i> ...	48
ANTONI MOLLÀ, <i>La norma i la normalització</i>	51
JOSEP PALOMERO, <i>Fragments d'una carta inèdita de Joan Fuster</i>	54
SOFIA SALVADOR, <i>Carles Salvador, vist per la seua filla</i>	58
VICENT PITARCH, <i>Institut d'Estudis Catalans, l'autoritat</i>	61

JOSEP LACREU, Les Normes de Castelló: un repte de futur	64
LLUÍS B. MESEGUER, ¿Castelló, 1932 - Castellón, 1992 - little Castle, 2052?	67
JOAN GARÍ, Les Normes de Castelló i Borriana	71
AVEL·LÍ FLORS I BONET, Llums i ombres a l'església valenciana	74
FRANCESC PÉREZ I MORAGÓN, Una carta de Sánchez Gozalbo	77
ROSA MONLLEÓ, Els Jocs Florals de Nules, exemple de concòrdia	80
ERNEST GONZÁLEZ, El valencià: una oficialitat incompleta	83
MANUEL SIFRE, El present de les Normes de Castelló	86
ENRIC VALOR, Sobre les Normes de Castelló	89
DELEGACIÓ D'ESTUDIANTS, Les Normes del 32 i els estudiants del 92	92
FREDERIC CHAUME, Castelló, desembre de 1932; Europa, desembre de 1992	95
JOAN PERAIRE, La normalització lingüística a l'ensenyament: estat de la qüestió	97
APÈNDIX	101
JOAN FUSTER, Les Normes de Castelló	103
EPÍLEG	107
FRANCESC MICHAVILA I PITARCH, Les Normes: què, si no?	109

INTRODUCCIÓ

L'ANY passat en féu seixanta de la signatura de les Normes de Castelló, un acord ortogràfic transcendental en la història de la normativització del valencià. Com és ben sabut, les van subscriure personalitats i entitats del màxim prestigi en la cultura de l'època, i estan tan relacionades amb aquesta ciutat —que fins i tot els dóna nom— pel paper decisiu que hi tingueren la Societat Castellonenca de Cultura i diversos erudits i escriptors locals, o vinculats a les comarques valencianes septentrionals, com ara Lluís Revest i Corzo, Àngel Sánchez Gozalbo o Carles Salvador i Gimeno, entre d'altres.

Les normes ortogràfiques rubricades a Castelló de la Plana el 21 de desembre del 1932, responien alhora a una necessitat i a un canvi de conjuntura històrica, però en definitiva només feien que confirmar uns usos ja molt ben assentats entre les editorials i els escriptors valencians més sòlids del moment.

En efecte, aquells usos podem trobar-los configurats, anys abans de 1932, en la Biblioteca València (1916), creada pel castellanenc Josep Ribelles Comín (1872-1951), en la revista *Taula de Lletres Valencianes* (1927-1930), en les obres publicades per l'Editorial Valenciana (1918), per l'Estel (1928), o per la Societat Castellonenca de Cultura (fundada el 1919), etc.

Instrument per a la normalització

Les convencions ortogràfiques acordades el 1932, ja tenien, doncs, uns quants anys de vigència, al País Valencià. No podia ser d'una altra manera, atès que al capdavall representaven l'acceptació, més o menys adaptada, amb vacil·lacions i dubtes eventuals —molt sovint simple fruit de la poca formació lingüística d'autors i editors— de la normativa postulada per l'Institut d'Estudis Catalans, publicada el gener de 1913, i obra, en la major part, de Pompeu Fabra. Caldrà recordar que Josep Ribelles Comín no dubtà a reproduir les normes de l'Institut al primer volum de la seua *Bibliografia de la llengua valenciana* (1915), íntegrament i amb alegria.

Lluís Revest i Corzo (1892-1963) afirmava en l'estudi *La llengua valenciana* (Castelló de la Plana, 1930) que «l'únic sistema ortogràfic viable dels proposats fins ara són les Normes de l'Institut», que ell proposava d'acceptar, bé que introduint-hi modificacions quan les grafies recollides al *Diccionari ortogràfic*, només representassen la pronúncia barcelonina.

En bona mesura, doncs, l'acord de 1932 satisfieia una necessitat sentida des de diversos cantons i que havia anat sent resolta per cadascú, sense arribar a un consens generalitzat. Ara, també responia a una conjuntura històrica, que feia més urgent que mai la conveniència del mateix acord. El fet de la normativització es produïa paral·lelament amb un altre, potser més decisiu: el de la possibilitat d'iniciar un procés tímid de normalització.

Amb la proclamació de la Segona República, el 1931, havia començat a ser imaginable aconseguir l'oficialitat del valencià. Així ho feien preveure les primeres accions a favor de l'Estatut d'Autonomia per al País Valencià, i altres símptomes. Per exemple, l'Ajuntament de València, sempre

en mans dels blasquistes —i es un fet a retenir— publicà edictes i bans en valencià, o acompanyats amb el text castellà, des del mateix 14 d'abril de 1931 fins als primers mesos de la Guerra Civil (1936).

La normalització, finalment frustrada, era inimaginable sense un gest unànim de coincidència en unes soles normes ortogràfiques, després de molts anys en què una certa anarquia havia impedit la plena adopció de les emanades de l'IEC.

La **Declaració** que precedia el text de les Normes de 1932, ho deia explícitament:

...la llengua pròpia és la més alta manifestació de la personalitat d'un poble i (...) aquells pobles que han recobrat la seua consciència com a tals no sols s'entreguen a l'ús del seu propi parlar, sinó que aspiren a la seua màxima depuració com a fenomen cultural i com a prova que volen tornar a ser ells mateixos.

Ara bé, quan el poble valencià començava a «sentir la dignitat de la llengua pròpia», era necessari remoure alguns obstacles. Un d'ells, deien els signants del 1932, «potser el més gran, radica en la manca d'unitat ortogràfica».

Aquesta funció d'instrument per a la normalització en l'ús del valencià, l'ha continuada tenint l'acord de Castelló fins ara mateix.

Protagonistes de l'acord

Les veus favorables a la unificació de criteris venien d'anys enrere, però és ben probable que, sense les possibilitats que semblava obrir la República, el fet material de l'acord s'hagués retardat més encara, o no s'hagués produït mai.

Com s'ha dit reiteradament, malgrat que la Declaració fou subscripta per una selecció abundant de personalitats de la vida cultural i política, uns pocs van tenir la màxima responsabilitat en l'èxit de la iniciativa. Així ho van reconèixer en articles coetanis Teodor Llorente i Falcó, director de *Las Provincias* i Enric Soler i Godes, els quals anomenaven explícitament Adolf Pizcueta, Salvador Guinot, Lluís Revest, Emili Gómez Nadal, Gaetà Huguet, Salvador Carreres i Zacarés, Joaquim Reig i Àngel Sánchez Gozalbo, com a personalitats més directament implicades en la consecució de l'acord. Entre les institucions, les que van jugar més obertament a favor foren la Societat Castellonenca de Cultura, el Centre de Cultura Valenciana, i el setmanari *El Camí*. Gent diversa, com ho eren molts altres dels firmants. En qualsevol cas, convé recordar que les bases ortogràfiques foren obra, quasi exclusivament, de Lluís Revest i Corzo, mentre que el *Vocabulari ortogràfic* publicat tot seguit per l'Estel i que reunia la Declaració i les Normes, estigué a càrrec de Carles Salvador i Gimeno.

Els mateixos protagonistes tenien plena consciència de com era de delicat el moment. *La Castellonenca*, que des de bon començament emprava les normes de l'Institut d'Estudis Catalans, va discutir la nova proposta i la va acceptar per tal de facilitar les coses als qui, des de les comarques centrals i meridionals del país, havien d'enfrontar-se amb un panorama ambiental menys clarificat, raonable i lògic.

Repercussió de les Normes

A partir d'això es va obrir un període d'aprofundiment i de millora, que els signants ja preveien i que deixaven en mans de les autoritats filològiques i de la «novella generació d'estudiosos». Les peripècies de la República, la guerra i el

franquisme encara van complicar aquell desenvolupament, més del que en 1932 era previsible.

Malgrat això, l'èxit de l'acord de 1932 va ser total. Amb aquella normativa van aparèixer totes les publicacions periòdiques durant la Segona República: *Avant*, *El Camí*, *Acció*, *La República de les Lletres*, *Timó*, les col·laboracions en valencià a *Nueva Cultura*, etc. També la utilitzaren les edicions fetes durant la guerra per l'Institut d'Estudis Valencians (1937), la Col·lecció «L'Espiga», i les editorials nascudes després del conflicte: Torre, Sicània, Lletres Valencianes, les publicacions de Lo Rat-Penat o de la Societat Castellonenca de Cultura i, ja més modernament, totes les nombroses editorials valencianes nascudes fa trenta anys, llevat d'uns pocs casos de secessionisme lingüístic que, els darrers anys, s'han manifestat en contra de les Normes de 1932 tot proposant sistemes ortogràfics contradictoris i successius, cap dels quals no ha tingut un suport social ni intel·lectual mínim.

D'una altra banda, en aquests sis decennis, complint les previsions manifestades en les mateixes normes, escriptors i gramàtics hi han fet algunes modificacions oportunes, tot confirmant la validesa general dels criteris adoptats llavors.

Aquesta tasca científica és la que ha permès, havent-se instaurat el règim autonòmic, amb la promulgació de l'Estatut i la creació de la Generalitat Valenciana, que aquesta institució haja pogut dur endavant una política de normalització lingüística, basada en el text estatutari i, subsidiàriament, en la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià i altres normes de rang inferior. Aquesta política, que ha tingut un ressò especial en l'àmbit docent, s'ha fet en qualsevol cas reconeixent com a pròpies les Normes de Castelló, en coincidència amb la posició mantinguda per les autoritats filològiques universitàries.

Un fet a recordar

Semblà doncs ben oportú, que la commemoració d'aquest aniversari fóra objecte d'una celebració especial, i també molt just que la iniciativa partira de la Universitat Jaume I, que ostenta alhora la màxima representació científica en les comarques castellonenques i un declarat compromís amb la llengua pròpia.

Amb aquesta finalitat, i per decisió del rector, Francesc Michavila, la Direcció Tècnica de Política Lingüística plantejà la programació d'una sèrie d'activitats entorn de les Normes de Castelló. El projecte fou aprovat per l'Equip de Govern de la Universitat, en la sessió del dia 16 de març.

Per la mateixa filosofia de la iniciativa, resultava obvi que es tractava de convertir la Universitat en capdavantera de la commemoració, però estenent-ne el protagonisme a altres institucions del nostre país, ja que en definitiva el beneficiari de l'acord de 1932 és tot el poble valencià.

Activitats del seixantè aniversari

A partir d'aquella decisió, es va crear el Patronat de l'aniversari, encapçalat pel president de la Generalitat Valenciana, Joan Lerma, i del qual van formar part les personalitats següents: Andreu López, conseller de Cultura, Educació i Ciència; Jesús Huguet, director general de Política Lingüística; Antonio Tirado, president del Consell Social de la Universitat Jaume I; José Luis Gimeno, alcalde de Castelló de la Plana; Francesc Solsona, president de la Diputació de Castelló; Germà Colón i Domènech, catedràtic de Filologia Romànica de la Universitat de Basilea; Josep Sánchez Adell, president de la Societat Castellonenca de Cultura; Joan Fuster, president de la Fundació Gaetà Huguet; Vicent Pi-

tarch i Almela, membre de la Secció Filològica de l'IEC; Rafael Alemany i Ferrer, cap del Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant, i Antoni Ferrando i Francés, cap del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València. Un dels membres, el professor J. Fuster, va morir el 21 de juny, després d'haver acceptat de participar en les jornades commemoratives.

Paral·lelament es va crear una comissió de suport i difusió, constituïda per una vintena d'institucions culturals de Castelló i les seues comarques i una oficina tècnica, formada per tot el personal de la Direcció Tècnica de Política Lingüística.

El 19 de maig passat es va anunciar el projecte de commemoració i la composició del Patronat. Les activitats quedarien finalment concretades en les següents:

a) Un concert a càrrec de la coral i el grup de música de la Universitat Jaume I, l'11 de desembre, amb peces de compositors valencians o cantades en valencià.

b) Una exposició històrica inaugurada el 17 de desembre i oberta fins al 12 de gener, a les dues sales de la Casa Abadia, cedides per la Fundació Caixa Castelló. L'exposició tenia quatre centres d'interès: 1) una visió sobre les diverses propostes (o la simple anarquia ortogràfica) en les publicacions valencianes, abans del 1932; 2) la Societat Castellonenca de Cultura, com a exemple de treball rigorós i d'acceptació, des dels seus inicis, d'una ortografia unitària; 3) el fet mateix de l'acord materialitzat en les Normes de Castelló i la seua repercussió immediata; 4) projecció de les Normes de Castelló a partir dels anys trenta: acceptació per organismes oficials, ús per institucions privades, etc.

En la preparació de l'exposició treballaren Eugeni Díaz Manteca, Ferran Olucha —tots dos de *La Castellonenca*— i els membres de la Universitat Jaume I, Xavier Campos —especialista en fotografia històrica—, el pintor

Amat Bellés —del Gabinet de Comunicació—, Josep Maria Chordà i Bartomeu Prior, sota la direcció de Francesc Pérez i Moragón.

c) Unes Jornades sobre Normes i Normalització Lingüística, els dies 17, 18 i 19 de desembre de 1992, al Campus de la carretera de Borriol. Constaren de tres conferències i de diverses taules redones i seminaris. La primera conferència, que inaugurarà les Jornades, el mateix dia 17, estigué a càrrec de Germà Colón i tenia com a títol «Els meus mestres». La segona, el mateix dia, la pronuncià el sociòleg Rafael L. Ninyoles, que s'ocupà de la situació lingüística actual al País Valencià i les seues perspectives immediates, lligada amb les de l'eix socio-econòmic europeu al qual pertany el nostre territori. L'endemà, es féu la tercera, en què el lingüista Vicent Pitarch tractà sobre el futur de la llengua i la necessitat de revisar el discurs lingüístic clàssic.

En les taules redones prengueren part professors i catedràtics de diverses universitats e institucions, com ara Joan Solà (Barcelona), Lluís Gimeno (Jaume I), Lluís Meseguer (Jaume I), Antoni Ferrando (València), Jordi Colomina (Alacant), Ariadna Puiggené (TERMCAT), Josep Gifreu (Pompeu Fabra de Barcelona), Dominic Keown (Liverpool) i Antoni Mollà.

d) La Universitat volia que els actes en commemoració de les Normes de Castelló foren també un homenatge a la institució que les féu possible, la Societat Castellonenca de Cultura. A més de dedicar-li un lloc de preferència en l'exposició històrica, durant l'acte inaugural de les Jornades, el rector lliurà al president de l'entitat una placa amb un text al·lusiu. En el mateix sentit, i a proposta del director tècnic de Política Lingüística de la Universitat Jaume I, la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, publicà un llibre del director del Centre de Documentació de la Universitat Jaume I,

Vicent Falomir, titulat *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura. Índice general (1920-1991)*. El llibre fou presentat a Castelló de la Plana, pel conseller de Cultura, l'11 de gener de 1993.

e) A més, durant uns mesos, la Universitat va propiciar que els tres diaris de Castelló publicaren col·laboracions de diversos especialistes, amb temes al voltant de les Normes de Castelló. Són les recollides en aquest volum.

f) Arran de la presentació d'aquesta iniciativa, es va publicar, amb la col·laboració de la Diputació, un tríptic i un cartell. Després se'n va publicar un altre, amb el programa dels actes de desembre i la fitxa d'inscripció sobre les Jornades. Amb motiu de l'exposició s'edità un full de mà i un cartell.

Totes aquestes activitats se sufragaren entre la Generalitat i la Universitat Jaume I, amb la col·laboració de la resta d'institucions compromeses amb la celebració —la Diputació de Castelló, l'Ajuntament de la ciutat i la Fundació Caixa Castelló, a més de la ja esmentada Societat Castellonenca de Cultura.

Aquesta edició

En aquest volum, imprès generosament per la Diputació de Castelló i gràcies a la intervenció personal del seu president, senyor Francesc Solsona i Garbí, recollim tots els articles publicats entorn de les Normes a *Mediterráneo*, *Castellón Diario* i *Levante-El Mercantil Valenciano*, per iniciativa de la Universitat Jaume I. Hem posat com a epíleg el que va escriure el rector de la Universitat i, en apèndix i com un homenatge més, ens ha semblat oportú de reproduir també el pròleg —anònim— que Joan Fuster va escriure el 1981 per a l'edició facsímil, feta l'any següent, del fullet editat per

l'Ajuntament de València el 1933, amb el text de les bases ortogràfiques ara commemorades:

A través d'aquests articles s'ha aconseguit, creiem, una valoració de les Normes des de molts punts de vista, traçats per la diversitat d'òptiques que presten als autors i a les autores les seues especialitzacions professionals, distintes i valuoses, així com la varietat de les seues opcions ideològiques. Si de cas, un factor sí que uneix tots els noms que ací apareixen: un profund interès pel futur de la nostra llengua. Aquest era, al capdavant, el que també unia els signants de les Normes, fa seixanta anys ja.

FRANCESC PÉREZ I MORAGÓN
Director tècnic de Política Lingüística
Universitat Jaume I

ARTICLES

LES NORMES I LA TRADICIÓ DE LA LLENGUA

*Germà Colón Domènech **

FA BÉ la Universitat Jaume I de commemorar la signatura l'any 1932 de les *Normes* de Castelló, ara que tantes commemoracions es celebren. La nostra ciutat, gràcies a la posició capdavantera en l'àmbit de la cultura, va tenir el privilegi de reunir un important esplet de literats i estudiosos, el més escollit de tot el País Valencià, que per damunt de gusts i preferències personals, i fent prova de seny, arribà a un acord sobre codificació de la llengua. Recorde les personalitats del P. Lluís Fullana, Lluís Revest o Àngel Sánchez Gozalbo, entre altres.

Avui, en evocar-ho i pensant en la situació present, no deixe d'experimentar un cert desfici. Per què calen aquests acords? Si tot fóra normal, això seria una cosa evident. La Real Academia Española, per exemple, va modificar les disposicions ortogràfiques i prosòdiques l'any 1959 i ningú no en parla; hom s'hi sotmet sense mirar enrere. Nosaltres no, nosaltres seguim discutint bizantinament.

Fa temps que vaig observar que la grafia normativa és molt senzilla per un valencià (-*es* dels plurals femenins, -*r* final etimològica, distinció de les àtones *a*, *o*, *e*), mentre que presenta problemes per qualsevol locutor d'altres indrets del domini català, siga principatí o balear.

* Professor de la Universitat de Basilea

M'he lliurat ara a un curiós i gratificant experiment: amb les *Normes* a la mà, segons les va publicar el Butlletí de la Societat Castellonense de Cultura, he llegit diversos fragments de texts valencians antics: *Furs* de Jaume I i de Pere el Cerimoniós, *Poesies* d'Ausiàs March, el *Tirant lo Blanch*, el *Cartoixà* de Roís de Corella i la *Vida de Santa Magdalena en cobles*. M'he entretingut en observar els punts que poden ésser conflictius: sobretot el de les grafies de les consonants palatals. Preferències de *-tx-* i *-tg-* o de *-ch-* i *-g-*? Realment les solucions adoptades per aquells prohòmens valencians responen al geni de la llengua, sense cap mena de dubte. No vull cansar el lector amb una tirallonga de grafies. Hom em creurà si dic que *-tx-* i *-ch-*, per la prepalatal africada sorda (cor-responent al castellà *-ch-* de *muchacho*), estadísticament són quasi equivalents, però en alguns tèrmens com *despatxar*, *tatxar* mostren una preferència per la solució amb la *-tx-* sobre *-ch-* (en els *Furs* la permanència va des de texts de 1261 a 1547; després no ho he pogut considerar). El bolldrò *-tx-* és més antic. Hi ha gent qui, per dur la contrària i crear divisions, propugna la *-ch-*; aleshores no s'adona que el grafema en qüestió és de procedència francesa i que d'aquí el van pendre els castellans... La grafia *-g-* en casos com *fetge* quasi no es toba mai.

La qüestió de les finals sordes és simplement de fidelitat etimològica: escrivim *verd* i no **vert* (com apareix sovint en documents antics i com fan els francesos) perquè en llatí deia *VIRIDEM*, mentre que la justificació del mot *cert* (i no **cerd*) es troba en *CERTUM*. Si hi ha alguna dificultat, la solució ens la dóna el femení *verda* i *certa*. Tota ortografia és una convenció i comporta unes regles a les quals s'ha d'ésser fidel.

L'única cosa que no es pot decidir, amb aquests materials antics al davant, és l'accentuació gràfica, perquè l'accent diacrític és una invenció relativament moderna i solament la premsa veneciana d'Aldo Manuzio començà, a la fi del segle XV, a utilitzar aquest procediment, sobretot per evitar

confusions d'homònims. En una llengua hispànica, i en la nostra particularment, els diacrítics són fonamentals ja que la posició de síl·laba tònica té relevància fonològica: en *líquida*, *liquida*, *liquidà*, el sentit canvia segons que el mot el mot és esdrúixol, greu o agut. Alguns, sense cap justificació, han pretès a València recentment suprimir l'accentuació gràfica: *Castelló* esdevé *Castello* com qualsevol topònim italià! No saltres des del bres de les *Normes*, Castelló de la Plana, no volem caure en aquest desgavell i ens mantenim dins l'esperit d'obertura, de concòrdia i de lucidesa d'aquells valencians il·lustres d'ara fa seixanta anys. L'ur exemple és també un lligam amb les altres contrades germanes.

9-5-92, *Levante*

10-5-92, *Mediterráneo*

10-5-92, *Castellón Diario*

LES NORMES DE CASTELLÓ EN EL PROCÉS DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

*Jesús Huguet **

L'ORTOGRAFIA d'una llengua sempre té un component molt convencional. Les paraules poden escriure's de moltes maneres, i de fet s'han escrit de forma ben diversa al llarg de la història. En valencià i en totes les llengües. Però l'estabilització ortogràfica és imprescindible per tal de poder fer de la llengua una eina fàcil i adequada a les necessitats de la societat moderna.

El valencià, després d'un llarg període en què deixà d'utilitzar-se en els àmbits formals, tornà a recuperar vigor i a ser usat pels nostres escriptors al principi de segle. Evidentment, amb una ortografia molt vacil·lant. Davant l'absència d'un referent consolidat, cada autor, seguint les seues pròpies inclinacions —cultistes o populistes, modernitzadores o arcaïtzants— feia servir la llengua capritxosament. Tota llengua requereix un procés de maduració. I el primer pas, fonamental, d'aquest procés, en la nostra llengua, van ser les Normes de Castelló, el seixanta aniversari de les quals es commemora ara, per una iniciativa de la Universitat Jaume I.

El 1932, els escriptors més compromesos amb l'ús del valencià, plenament conscients de la necessitat social de

* Director general de Política Lingüística

superar el caos existent, es van aplegar a Castelló amb la voluntat d'unificar criteris ortogràfics. Fou un acte dignificant i honorós de tots els intel·lectuals que hi participaren. Superant vel·leïtats personals, van ser capaços de sacrificar les seues pròpies posicions per a arribar consensuadament a unes solucions unitàries. Cal esmentar, en aquest sentit, el pare Fullana, primer firmant de les Normes de Castelló que, renunciant als seus propis criteris, expressats en diverses gramàtiques i treballs lingüístics, va acceptar les tesis generals.

Aquest fou el punt d'arrancada. La codificació ortogràfica és essencial —un requisit previ— en qualsevol procés de normalització lingüística. I després de 1932, amb el parèntesi imposat de la postguerra, s'ha anat consolidant definitivament aquell pacte lingüístic: els escriptors, les editorials, les universitats, l'administració, els mitjans de comunicació, el conjunt de la societat valenciana ha assumit plenament, sense imposicions de cap mena, aquell principi d'acord ortogràfic que representen les Normes de Castelló. Val a dir que les veus discrepants que encara perduren a penes representen més. La veritat, crua i nua, és que més del 95 per cent dels papers que es publiquen actualment en valencià es fan seguint les Normes de Castelló. Hi ha, encara, certament, molta carcassa sorollosa que hi brama en contra. Però aquesta gent, tornant a constatar la realitat —que parla per ella mateixa ben clara—, no escriuen en valencià. Quan escriuen, ho fan en altres llengües. I hi tenen tot el dret, naturalment. No seré jo qui reptotxe res a ningú pel fet d'utilitzar la llengua que estime més oportuna.

Afortunadament, aquesta és una cota de llibertat que hem aconseguit, i sembla que de manera irreversible. Però el que no vull estar-me de dir és que l'actitud permanentment revulsiva d'aquells sectors que no utilitzen mai el

valencià només pot interpretar-se com una estratègia de desestabilització. I això, cal dir-ho, és inacceptable.

Les normes ortogràfiques són susceptibles de modificar-se. És clar que sí. Del valencià, del castellà o de l'idioma que siga. Però si és el cas, s'ha de fer a través de les vies adequades. Que són, cal dir-ho obertament, les acadèmiques. No té sentit induir a plantejaments atomitzats de les normes lingüístiques, fent que cadascú, individualment, faça servir la llengua com bonament vulga. El valor d'una norma està justament en la seua acceptació pel conjunt de la societat.

I, ara com ara, cal propiciar la plena consolidació de les normes existents. Perquè només així es pot estimular l'ús de la llengua. Més enllà dels cercles que mantenen una actitud de ferma adhesió a la llengua, la majoria de la població necessita saber que el que ha d'aprendre té un valor de futur. El fet que estiguen dubtant sobre si l'any que ve tocarà la moda de suprimir els accents, o qualsevol altra extravagància ortogràfica, introdueix un factor d'incertesa que actua desmotivant la població interessada a aprendre la llengua.

D'altra banda, la generació d'un fons cultural important, que fa que la població forana se senta realment interessada per assimilar una altra llengua distinta de la pròpia, per l'enriquiment personal que això els puga proporcionar, també requereix una estabilitat. Una cultura menuda com la nostra no es pot permetre de balafiar cap recurs existent. I cal reconèixer que, amb totes les limitacions que es vulguen, hem anat creant un corpus bibliogràfic més que estimable. Cada vegada hi ha més autors que engrandeixen, amb les seues aportacions, la nostra cultura. I ells són els qui donen contingut a la llengua: els qui en marquen realment els contorns i la fisonomia.

Les Normes de Castelló foren un pas decisiu per a crear un clima d'estabilitat lingüística. El nostre deute amb les persones i entitats que les feren possibles només se saldarà amb el compromís d'aprofitar la seua proposta amb l'objectiu prioritari d'estendre l'ús social de la llengua.

17-5-92, *Mediterráneo*

17-5-92, *Castellón Diario*

20-5-92, *Levante*

L'ESPERIT DE LES NORMES DE CASTELLÓ

*Arcadi Garcia i Sanz **

LA COMMEMORACIÓ dels 60 anys de l'aprovació de les Normes Ortogràfiques de 1932 és un motiu, no solament per al record d'aquella aprovació, sinó, sobretot, per refermar l'esperit que les va presidir i que ha estat assumit per la generació actual, d'una manera general.

El fet d'haver estat el meu pare, Honori Garcia, un dels signataris d'aquelles Normes, em va proporcionar, sense cap mèrit meu, el privilegi d'una informació de primera mà sobre el seu esperit i la seua motivació. I aquesta informació va estar ampliada després per un altre signatari de les Normes, Lluís Revest, amb qui, després de la mort del meu pare, l'any 1953, en vaig tenir converses llargues més d'una vegada.

Abans de les Normes, la situació lingüística al nostre país era més aviat pintoresca: per una banda, hi havia els cultistes, que escrivien amb el model ortogràfic i estilístic dels clàssics del segle xv, i per una altra, hi havia els populistes, que escrivien amb tendència dialectal i localista que, de vegades, els feia intel·ligibles fora del terme del seu poble.

Es tractava d'obtenir un model ortogràfic, equidistant entre ambdues tendències, que fes possible un ús general de la nostra llengua, tant en la literatura culta com en la

* Historiador del dret valencià i professor emèrit de la Universitat Jaume I

literatura popular, i que pugués circular per tot l'àmbit lingüístic català sense dificultat d'intel·ligència ni limitacions temàtiques.

Ací a Castelló això era una aspiració general entre la gent de lletres, i aquesta unanimitat fou, segurament, el motiu principal que determinà el lloc d'aprovació de les Normes.

L'aspiració castellanenca de 1932 va estar més bàsicament una aspiració sociolingüística, que no pas una aspiració científica.

I és explicable que fos així, perquè molts dels signataris de les Normes no eren lingüistes —el meu pare, per exemple— i no pretenien altra cosa que una normalització escrita en la llengua que parlaven, per tal de poder-la usar d'una manera ordinària, tant en l'expressió científica i literària com en la popular.

Mirades les Normes amb la perspectiva actual, bé podem dir que el seu esperit va aconseguir la finalitat que es proposava, perquè actualment la nostra llengua té una clara connotació culta, cosa que no tenia l'any 1932. L'ús popular, en canvi, que aleshores era el preferit, en la llengua escrita actual ha cedit aquella hegemonia dialectal.

És evident que Castelló —i no solament la ciutat— té una part important en la gestació de l'esperit que va motivar les Normes, i per tant, en l'honor que suposa el resultat positiu de la seua acceptació. I això cal dir-ho, si més no, per fer patent la nostra dignitat intel·lectual i fer justícia a la dels nostres majors.

El fet que Castelló faça seu l'esperit de les Normes, no és altra cosa que mostra de fidelitat a la seua tradició cultural més pròxima, que és una tradició de concòrdia, de llibertat i d'amor a la cultura pròpia, la qual en allò que té de més característic, és comuna a totes les terres on la gent s'entén en la nostra llengua, tant si parla de temes científics, com si parla de temes col·loquials.

Això tan senzill va estar l'esperit d'aquelles Normes i el seu resultat l'ha demostrat l'experiència.

En realitat, les grans idees, gairebé sempre són senzilles.

24-5-92, *Castellón Diario*

26-5-92, *Mediterráneo*

26-5-92, *Levante*

LLUÍS REVEST I CARLES SALVADOR, REDACTORS DE LES NORMES DE CASTELLÓ

*Lluís Gimeno Betí **

1. CELEBREM enguany el seixanté aniversari de la signatura de les anomenades «Normes de Castelló» o Bases d'Unificació per a la reglamentació ortogràfica de la llengua. Aquest esdeveniment va ser la culminació d'un procés pel qual s'arribava al consens ortogràfic i s'acabava, així, amb el desgavell ortogràfic multiseular. La Societat Castellonenca de Cultura hi va tenir un paper de primera mà, en aquest procés, per tal com des de l'inici de la publicació del seu *Boletín* els fundadors de la Societat van emprar, decididament, les normes ortogràfiques que havia proposat Pompeu Fabra i que l'Institut d'Estudis Catalans sancionà l'any 1913. Els castellonencs podem felicitar-nos pel fet que fos la nostra ciutat que va acollir aquell fet històric de gran transcendència, però no hem d'adormir-nos-hi. És veritat que la reglamentació ortogràfica ha assolit, des de llavors, un grau d'implantació total dins el conjunt dels escriptors, dels ensenyants i dels estudiosos de l'idioma, fet que ha estat inqüestionable fins fa molt poc temps, però no podem tancar els ulls al fet que aquesta reglamentació s'intente avui qüestionar, o millor dit, polititzar.

* Professor de la Universitat Jaume I

Pel que fa a la normativització del codi lingüístic, l'idioma es vertebrava sobre l'alternativa composicional, i això és molt important per tal com té en compte diversos dialectes que, en grau variable i segons els sectors lingüístics, s'integren en el model de llengua estàndard. L'ortografia, basada en la gramàtica històrica, ha fet possible un estàndard fonètic diasistemàtic, no identificat amb cap dialecte concret (a l'inrevés del que passa en francès, per ex.), i així, una paraula com *donar* pot llegir-se [donár-doná-duná], segons els dialectes i d'acord amb unes normes de lectura pròpies de cada dialecte.

2. D'entre els personatges clau que van intervenir en aquell procés, jo en destacaria dos: Lluís Revest i Corzo (València, 1892-Castelló de la Plana, 1963) i Carles Salvador Gimeno (València, 1983-Benimaclet, 1955). Tots dos molt vinculats a la ciutat de Castelló de la Plana van saber, cadascun des del seu angle, dotar la llengua d'elements de reflexió importants i alhora van desplegar uns esforços comuns perquè el procés d'unificació ortogràfica es portara a cap durant aquella època. Revest representava, dit d'una manera probablement massa simplista, l'aspecte «científic» de l'aportació. Era arxiver, professor, bibliotecari, membre fundador de la Societat Castellonenca de Cultura (1919), col·laborador assidu del seu *Boletín*, llicenciat en Història, coneixia perfectament el català, el castellà i l'italià, llegia i escrivia el francès, llegia l'anglès i l'alemany i, a més, el grec clàssic, el llatí i l'hebreu. Tenia un bon coneixement dels treballs sobre lingüística del seu temps i amb aquest bagatge s'enfrontà a la situació ortogràfica valenciana tot afirmant que «l'únic sistema ortogràfic viable dels proposats fins ara són les *Normes* de l'Institut d'Estudis Catalans». Per tant, calia partir d'aquest sistema per «vestir» els sons de la parla valenciana. L'obra de Lluís Revest va ser d'una importància enorme, si tenim en compte aquell moment ple de

vacil·lacions. Ell va saber guiar correctament les aspiracions normativitzadores dels escriptors valencians, sobretot perquè partia d'una posició més assossegada i erudita, i també perquè la seua proposta es basava en estudis gramaticals anteriors i que ell va saber adaptar al cas valencià. Home de gran erudició sabia conjuminar-la amb una gran humilitat, tret a destacar en el seu caràcter, així com també una pregona religiositat de catòlic conscient.

3. En canvi, el cas de Carles Salvador és diferent. Per una banda, va dedicar la seua vida a l'ensenyament —pràcticament a Benassal, fet que el va dur a mantenir estretes relacions de col·laboració i amistat amb els intel·lectuals castellonencs de l'època. Aquella dedicació es va manifestar no sols en la seua esfera estrictament professional, sinó també en un esforç tenaçíssim per restaurar els drets i la bona pràctica de la nostra llengua. Seguidor de l'obra empresa per P. Fabra a Catalunya, va treballar intensament per introduir-la al País Valencià. Va mostrar un criteri lúcid sobre allò que eren veritables peculiaritats de la parla valenciana, distingint-los del que no eren sinó barbarismes i corrupcions vulgars. A ell es deu, principalment, l'admissió per part dels escriptors valencians de les normes ortogràfiques, no sense haver de persuadir, amb temps i paciència, petits nuclis locals aferrats a ortografies arbitràries, fortament influïdes per l'oficialitat del castellà o per la imitació poc discriminada d'exemples arcaics. Per una altra banda, fou un excel·lent literat i poeta, així com també gramàtic. La seua producció com a escriptor és bastant extensa. Entre les obres de caràcter gramatical a destacar cal citar la seua *Gramàtica Valenciana*, obra clau per al coneixement de la nostra gramàtica normativa i quasi única durant molts anys en la qual hem après molts valencians les primeres lliçons de la nostra norma escrita. Durant els anys que va fer de mestre a Benassal, va estar molt vinculat a la Societat Castellonenca de Cultura, institució privada

cultural d'una solidesa i d'un prestigi importantíssims, no tan sols per a la nostra ciutat, sinó per a tot el conjunt del País Valencià i fins i tot més enllà. Un dels mèrits més notables d'aquesta Societat ha estat la projecció de Castelló de la Plana cap al conjunt del País Valencià, superant d'una manera definitiva el cantonalisme local que es patia des del segle anterior.

31-5-92, *Mediterráneo*

31-5-92, *Castellón Diario*

¿LLENGUA DEL TOT UNITÀRIA?

Joan Solà *

ANYS enrere, el mestre o el libre que ens il·lustraven sobre la nostra normativa lingüística no es descuidaven mai d'insistir que havia estat feta d'una manera «supradialectal», és a dir —ens aclarien— respectant i posant-hi la contribució de tots els (grans) dialectes. La nostra fe i el nostre entusiasme patriòtics s'ho empassaven i quedàvem tranquils. Els exemples que s'exhibien, que exhibíem, eren molt clars: en ortografia, els plurals i les formes verbals en *-es* i *-en*, en lloc de *-as* i *-an* (*campanes*, *guanyen*); manteniment de les finals *-r* i *-t* (*anar*, *avant*) i de la distinció entre *b* i *v* (*biga*, *cavall*, *haver*, *portava*); etc.; en morfologia, admissió de dobles o triples formes com *meva* i *meua*, *porto*, *porte* i *port*; en lèxic, dobles lexemes com *rabosa* i *guineu*. Etc., etc.

Un dia ensopegàvem amb algun text que semblava fer trontollar aquella creença: els homes de *L'Avenç* havien deixat ben clar que la moderna llengua de cultura s'havia d'estructurar al voltant del dialecte de Barcelona, el més important en aquell moment des de qualsevol punt de vista, demogràfic, econòmic, cultural o polític. I, d'altra banda, l'artífex de la reforma repetia ara i adés que els valencians i els mallorquins havien de vetllar per la reforma i la integri-

* Catedràtic de la Universitat de Barcelona

tat de les seves parles respectives, consideració que amb bona fe sumàvem a les virtuts de l'obra, però que fàcilment podia tenir aquesta altra lectura: ¿ergo aquestes parles no havien estat integrades en el gruix de la reforma?

Els exemples d'aquí damunt són ben certs, i tothom ha de reconèixer que són fruit d'una sàvia comprensió de la globalitat de la llengua i de les seves lleis diacròniques, sincròniques i dialectals. L'absurda i aferrissada lluita que hi havia a Barcelona a finals del segle XIX entre els partidaris del plural *casas* i els partidaris de *cases* era una boira que s'esvaïa amb una bufada: escrivint *cases* quedava tothom satisfet: els lleidatans i els valencians, que pronunciaven «cases», i els barcelonins, que pronunciaven exactament iguals les paraules *mare* i *casa* (l'una amb *e* i l'altra amb *a*), i per tant els feia exactament igual *casas* que *cases*. Però aquest fet no impedia pas que molts altres fenòmens dialectals, fins i tot importants, no haguessin estat presos en consideració: per exemple, la distinció entre *periodiste* (masculí) i *periodista* (femení), entre *portava* (primera persona) i *portave* (tercera), entre «s'ha construït molts pisos» (algú els ha construït) i «s'han ensorrat molts pisos» (ningú no n'és responsable). I, en lèxic, aquests últims anys molts investigadors, sobretot valencians, han denunciat una gran quantitat de buits en el nostre diccionari normatiu. ¿Què passa, doncs?

El misteri, mig aparent mig real, ha estat aclarit pel professor valencià Lluís B. Polanco. Al començament, Fabra tenia bastant clar un ideal de normativa força unitarista, i al voltant del dialecte central, com hem dit. En definitiva, aquesta és la tendència i la realitat de les grans llengües de cultura. Però això només era possible si al nostre territori lingüístic hi havia una forta consciència de comunitat, almenys lingüística i cultural, però millor política i tot. Ara bé: aquest ideal no existia aleshores, ¿i qui gosaria dir que exis-

teix avui? El problema, doncs, no era, no és, de «lingüística» pura, sinó prou més subtil: prou més «humà». Ens agradi o no, sembla que la nostra diguem-ne comunitat ha d'acceptar una normativa menys fèrriament unitària que la d'alguna altra llengua de cultura. Aquesta és l'opinió general i la pràctica de tots aquests anys, des d'abans de les memorables normes de Castelló, el 60è aniversari de les quals se celebra ara, per iniciativa de la Universitat Jaume I. I jo, francament, no veig que això ens hagi fet, ens faci, cap mena de mal.

6-6-92, *Mediterráneo*

7-6-92, *Castellón Diario*

IMPORTÀNCIA D'UNA NORMATIVA GRAMATICAL COMUNA A TOT EL DOMINI LINGÜÍSTIC

*Antoni M. Badia i Margarit **

TOTES les llengües —i, per tant, també la catalana— s'han anat procurant, en el decurs de la seva història, un sistema ortogràfic uniforme. Es tracta d'un procés lent, però constant, en el qual conflüen diversos elements culturals, que unes vegades originaven hàbits escrits més o menys difosos (amb efectes damunt més d'una llengua), altres vegades ja més particulars i, en ocasions, exclusius de cada llengua. Entre abundoses mostres que en podríem adduir, ara n'assenyalarem tres: 1) les indiscutibles bases etimològiques (és natural que *pare* s'escriuís amb la mateixa P del llatí PATER), 2) els resultats coincidents de l'evolució fonètica (el grup consonàntic PT del llatí SEPTEM havia esdevingut *t* d'una manera molt general, i no era menys natural que la gent escriuís *set*), i 3) el pes d'una tradició en determinades solucions gràfiques (la palatal a què s'havia arribat a partir del grup llatí de N+I s'expressava per mitjà de *ny*, com en *vinya*, a diferència d'altres indrets, on s'usaven els signes *nh*, *ñ*, *gn*). Aquests tres exemples (*pare*, *set*, *vinya*) ens fan veure diferents criteris per a establitzar uns signes que, en correspondre amb una certa fixesa a sons de la llengua, ja prenunciaven més o menys toscament un sistema ortogràfic.

* Catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona

Tanmateix, sempre quedaven divergències i vacil·lacions sobre la manera de representar determinats sons, justament els més delicats per raons etimològiques, evolutives o tradicionals.

En contrast amb les altres llengües de cultura (que a partir del segle XVIII començaren de disposar de sistemes ortogràfics, establerts per institucions acadèmiques o per consens entorn d'una realitat cultural tàcitament acceptada per tothom), la llengua catalana arribà al tombant del 1900 sense disposar encara d'una ortografia estable. No n'haig de recordar les causes, prou conegudes. Com que la maduresa de la col·lectivitat no corresponia a l'endarreriment del seu mitjà d'expressió escrita, la gent culta tenia consciència del decalatge existent i les polèmiques sovintejaven entre els més neguitosos. S'hi afegia una altra valoració, que feia créixer la impaciència general: si és cert que tothom estava convençut que, com a exponent del tarannà d'un poble, l'ortografia era menys important que la literatura, per exemple, no és menys cert que tothom s'adonava del caràcter previ i indispensable d'un sistema escrit susceptible de vehicular aquesta literatura. Per acabar-ho d'adobar, saltava a la vista una altra peculiaritat d'aquesta cosa prèvia i indispensable: es tractava de quelcom convencional. És a dir: que sovint caldria optar entre una solució A i una solució B (totes dues solucions essent possibles i viables), i que això, tant com de raons científiques, havia de dependre de qui tingués a la mà de decidir-ho. I això complicava la qüestió.

Els fets són coneguts: recollint més l'esperit que les propostes del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906), l'Institut d'Estudis Catalans publicà les *Normes ortogràfiques* (1913). Aquestes, tècnicament ben resoltes, havien estat pensades perquè s'hi pogués expressar qualsevol text redactat de cap a cap del nostre domini lingüístic: de Salses a Guardamar, i de Fraga a Maó, i a l'Alguer i tot

(prescindint, com fa qualsevol altre sistema ortogràfic, dels localismes massa reduïts i dels vulgarismes més extrems). La nova ortografia era agosarada, per tal que contenia novetats que sorprenien. Tanmateix, s'imposà per lògica i per congruència i també perquè la gent desitjava que s'acabessin les dissensions i que pogués ésser canalitzada la poderosa embranzida cultural que ja es feia sentir per tot arreu. El cas és que d'avui a demà la nova ortografia es generalitzà a un ritme i amb una eficàcia insospitats: la premsa, els editors i les persones cultes l'abraçaren de grat i amb fervor (no sense algunes excepcions que, però, no pesaren i s'esvàiren sense trigar). Aquesta adhesió popular ha estat sempre objecte d'admiració. En efecte: l'Institut d'Estudis Catalans no podia recórrer a cap mitjà coercitiu per a assegurar l'aplicació de les normes; tot al més, es podia esperar que, tractant-se d'una institució creada i mantinguda aleshores al si de la Diputació de Barcelona, seria ací on pogués arrossegar adeptes. Però, què passaria fora d'aquest àmbit tan limitat? I no: l'observança de l'ortografia de 1913 fou immediata a tot Catalunya i s'expandí ben aviat al País Valencià, a les Illes Balears i a la Catalunya del Nord, de manera que en pocs anys s'havia convertit en allò que n'era l'objectiu: el mitjà universal únic per a l'escriptura de la llengua comuna a tot el territori.

Encara que, de fet, aquesta ortografia ja es feia servir a les publicacions que apareixien a les terres valencianes, semblà convenient de sancionar-la d'una manera formal. Com no hem de beneir avui aquella decisió clarivident! Així, els escriptors i els erudits valencians, reunits a Castelló de la Plana un dia de desembre de 1932, signaren solemnement l'adhesió a la preceptiva que pràcticament tothom ja feia servir (amb unes mínimes adaptacions a la modalitat valenciana, que el mateix Institut ja s'havia avançat a reconèixer dels primers moments ençà). L'adopció d'una ortografia

única per a tot el territori on es parla la mateixa llengua era important per diverses raons.

1) Perquè, en el terreny objectiu, és una de les proves més palmàries de la unitat de la llengua total. 2) Perquè, atès que es tracta d'un sistema convencional, corrobora, ara pel costat subjectiu, la voluntat unitària dels que s'hi adhereixen. 3) Perquè, com qualsevol altra convenció, també l'ortografia conté una elevada dosi d'abstracció, que fàcilment esdevé un símbol en l'ensenyament i en l'exercici de l'escriptura. 4) Perquè malament podríem anar pel món escrivint amb discrepàncies ortogràfiques una llengua que tant els entesos com els profans consideren que és una sola i mateixa llengua, sobretot si era clar que aquelles discrepàncies només obeïen les ganes d'amagar una realitat evident. 5) Perquè, si cada cosa té el seu nom, l'ús unificat de la mateixa llengua ha de favorejar que pertot arreu se la conegui i se la mencioni per mitjà d'un sol nom (el nom amb què és coneguda internacionalment pels especialistes). Això no vol dir que no siguin dignes de respecte les seves denominacions populars tradicionals d'acord amb certs indrets geogràfics del domini, ni que, per tant, les tals denominacions no s'hi puguin emprar en determinats nivells i situacions. Tanmateix, i per a evitar equívocs, convé que les autoritats competents de tot el domini lingüístic s'apressin a declarar que amb diferents nomenclatures designem la mateixa i única llengua de tots. 6) Perquè, si l'ús d'una ortografia unificada subratlla òbviament la unitat de la llengua dels que la tenen com a pròpia, també permet que dins el seu àmbit geogràfic s'afirmin les comunitats històriques centenàries que, després de tot, constitueixen el domini lingüístic total. Altrament dit: el conreu d'una mateixa llengua és compatible amb les opcions dels pobles que s'hi expressen en els camps que ja cauen fora de la realitat idiomàtica.

Les raons que feien important la signatura de les *Normes de Castelló* no s'acaben amb les sis que hem esmentat. Fàcilment en podríem afegir de noves. Ben mirat, però, amb les sis adduïdes tothom es pot fer càrrec que l'esdeveniment ho fou molt, d'important. I si ja ho fou aleshores, els seus efectes i les seves conseqüències continuen revestint avui la màxima importància. Per això és just que tots plegats ens en recordem i ens esforcem perquè la seva aplicació sigui valenta, segura i eficaç. D'aquesta aplicació depenen moltes coses.

14-6-92, *Levante*

L'ENSENYAMENT EN VALENCIÀ A LES NOSTRES ESCOLES

*Manuel Miró **

DURANT el present curs escolar 1991-92, 5.800 alumnes de la província de Castelló i més de 35.000 al llarg de tot el País Valencià han estat escolaritzats en programes d'ensenyament en valencià en l'actual EGB.

Aquestes xifres, si bé no s'han de considerar suficients, sí que són un clar reflex de la valoració creixent que en la societat adquireix la nostra llengua com a vehicle de cultura i com a instrument vàlid per a l'adquisició del coneixement.

L'augment de la consciència lingüística col·lectiva s'evidencia en la distribució de l'alumnat per nivells. A la província de Castelló (i les dades són un exemple del que s'esdevé arreu del País Valencià) sols 100 alumnes estan cursant vuitè d'EGB en valencià, mentre que ja 1.000 xiquets i xiquetes de 4 anys reben ensenyament en la llengua del nostre país.

Els pares i les mares veuen com a «normal» el fet que els seus fills estudien en valencià. Però, a més a més, si fins ara els pares que optaven per escolaritzar en valencià els seus fills eren bàsicament de parla valenciana, estem assistint en aquests moments a un fort increment de pares de parla castellana, o que han emprat el castellà com a

* Mestre d'EGB

llengua de relació amb els seus fills que es decideixen per un ensenyament en valencià sota la modalitat de programes d'immersió.

Aquesta irrupció de la llengua a l'escola com a mitjà d'aprenentatge ha estat possible, entre altres raons, per l'existència d'un procés de normativització que, al País Valencià, es tanca amb l'acceptació generalitzada de les Normes del 32 a Castelló. Qualsevol llengua ha de tenir una normativa acceptada per tots els usuaris per poder ser emprada com a vehicle de cultura i per poder entrar, per tant, als centres d'ensenyament. Per això, tot atac a la normativa existent constitueix un atac frontal a l'ensenyament en valencià.

Enguany, quan fa 60 anys que es signaren a la nostra ciutat les Normes del 32, voldríem destacar la tasca de dos signants: Carles Salvador i Enric Soler i Godes, mestres ambdós, que exerciren el seu magisteri a escoles dels nostres pobles. Cadascú simbolitza un aspecte diferent del procés de recuperació de la nostra llengua.

Carles Salvador, que va exercir de mestre a Benassal, serà recordat sobretot com a difusor de la normativa lingüística, a través de la seua gramàtica i dels cursos per correspondència que organitzava des de Lo Rat Penat, abans que aquesta institució renegara dels seus orígens.

Enric Soler i Godes serà sempre recordat pels ensenyants com el mestre que ha dedicat tota la seua vida a l'escola valenciana. Introduïdor de les idees pedagògiques de Freinet, ensenyà als xiquets i xiquetes de Sant Joan de Moró en la seua llengua i encara ara el podem veure assistint a les Escoles d'Estiu, als aplecs d'escoles valencianes, a la festa per la llengua del Pinar i a tots els llocs on es reuneixen pares, mestres i xiquets preocupats per la recuperació de la nostra cultura.

Les Normes de Castelló han estat un dels pilars on descansa la nostra recuperació cultural i lingüística. L'escola

valenciana n'és un altre, que sens dubte està jugant un paper dignificador i normalitzador. Ja sabem que no són els únics factors, però com en qualsevol obra, «tota pedra fa paret».

13-6-92, *Mediterráneo*

14-6-92, *Castellón Diario*

LA MODALITAT ESTÀNDARD DE LA LLENGUA

Aina Moll *

Les *Normes de Castelló* i l'aplicació al *Diccionari Català-Valencià-Balear* de l'*Ortografia mallorquina segons les Normes de l'Institut*, de Francesc de Borja Moll, fan de l'any 1932 —que és també el de la publicació del *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra— una fita històrica de primer ordre per a la llengua i la cultura que ens són comunes. Fabra havia elaborat una normativa vàlida per a tot el territori de la llengua catalana, prenent en consideració les seves diferents modalitats (recordem que l'ortografia de la *a* i la *e* àtones reflecteix precisament la pronúncia valenciana), però perquè pogués arribar a ser l'instrument d'identificació col·lectiva i de projecció dins el món que tota la llengua de cultura és per als seus parlants, calia que fos acceptada i aplicada a tot el territori.

¿Vol dir això que tenim, de 1932 ençà, un estàndard comú? Evidentment, no. En tenim el fonament, ja que no hi ha estàndard possible sense normativa comuna, però una normativa que sols coneix i aplica una petita minoria que hi ha tingut accés al marge del sistema educacional i dels

* Coordinadora de la Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears

usos públics, no pot esdevenir estàndard, és a dir, aquell model de llengua que tots els parlants reconeixen com a propi, que el fan seu per mitjà de l'aprenentatge escolar i que fan servir amb naturalitat sempre que la situació comunicativa ho demana. L'estàndard és fruit de maduració lenta, a través de generacions que viuen amb normalitat en la seva llengua pròpia.

Ara bé, les Normes de Castelló i els altres fets cabdals de 1932 ens donaren l'embrió de l'estàndard, que per desenvolupar-se sols necessitava tenir accés durable al conjunt de la comunitat lingüística. La guerra civil i el franquisme que la seguí li barraren aquest accés, però l'embrió va créixer al si de les minories conscienciades que s'havien fet seu el model. Així, quan la Constitució de 1978, reconeixent el caràcter plurilingüe i pluricultural d'Espanya, va obrir el camí als Estatuts d'Autonomia per proclamar l'oficialitat de les llengües no castellanès dins els seus territoris propis, Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears disposaven d'un contingent important d'escriptors, d'ensenyants, de periodistes, de coneixedors del llenguatge jurídic i administratiu, etc., que feien possible que el nou marc legal tingués una aplicació efectiva.

La Generalitat Valenciana, la de Catalunya i el Govern Balear han adoptat, naturalment, la normativa comuna, de manera que a hores d'ara tenim un llenguatge administratiu força unificat, una terminologia científica difosa pel TERM-CAT amb participació de totes les Universitats, i uns *curricula* escolars homologats, de manera que els infants de les tres Comunitats aprenen a l'escola els mateixos models de llengua, es familiaritzen amb les obres d'autors de totes les contrades i aprenen a distingir el tipus de llenguatge que convé a cada situació. D'altra banda, la ràdio i la televisió —gràcies als esforços, no sempre reeixits ni sempre prou valorats, dels professionals dels mitjans de comunicació— familiaritzen els

ciudadans de cada Comunitat amb uns models de llengua parlada respectuosos de la normativa i de les principals particularitats de cada modalitat geogràfica.

Així tenim oberts tots els camins —Administració, ensenyament i mitjans de comunicació— que menen a la consolidació de l'estàndard d'una llengua moderna. Ara cal suprimir la «duana» entre els diferents territoris, per mitjà d'uns Acords Culturals entre la Generalitat Valenciana, la de Catalunya i el Govern Balear, que vagi més enllà de l'homologació de títols i altres acords parcials aconseguits fins ara i garanteixi, a més d'un espai comunicatiu comú, la coresponsabilització de les tres Comunitats en tot allò que afecta la llengua i la seva difusió interior i exterior.

La ponència del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (elaborada per diputats dels tres Parlaments i aprovada per aclamació) proposa per a aquest Acord, que s'establiria segons el sistema que preveu la Constitució, el model del Tractat d'Unió de la Llengua Neerlandesa, i els Parlaments de Catalunya i de les Illes han reclamat més d'una vegada la seva aplicació. Si ho aconseguim, els actuals problemes d'identitat aniran desapareixent, la manipulació política entorpidora de la normalització perdrà la seva eficàcia i la unitat i la riquesa de la llengua catalana seran assumides amb naturalitat per tots els seus parlants, tal com succeeix amb totes les llengües de cultura.

20-6-92, *Mediterráneo*

21-6-92, *Castellón Diario*

LA NORMA I LA NORMALITZACIÓ

Antoni Mollà *

ARA va i resulta que la superació del conflicte lingüístic del País Valencià rau en el fet de (des)pactar allò que s'havia pactat a Castelló el 1932. Seixanta anys aprenent a dir *flim* i ara resultarà que s'havia de dir *pil·lícula*. ¿El poder? Com sempre: de l'embolic, a traure'n profit.

El parany de la proposta rau a situar la conflictivitat en l'esfera de l'essència lingüística pàtria. Contràriament, el conflicte depén senzillament de l'ús o abandó lingüístic més prosaic i quotidià. O dit d'una manera més solemne: l'acceptació social de la *norma* depén de la normalització i no de fantasies falsament eclèctiques.

Efectivament, la consolidació de la norma és la conseqüència més directa i immediata de l'extensió social de l'idioma. Es tracta, per tant, d'un problema de *consentiment social* —que diria millor Chomsky—, amb implicacions polítiques de primera magnitud: d'un procés d'interacció lingüística a gran escala en què s'han d'interrelacionar diferents àmbits i usos, com ara l'escolar, l'administratiu, el comercial, l'industrial i el dels mitjans de comunicació. Per descomptat, més influirà qui més auditori aconseguirà. En definitiva, la construcció social de la idea de *norma* rau en

* Assessor lingüístic de Canal 9

l'estructuració d'una xarxa comunicativa que retroalimente recíprocament tots els àmbits implicats. Correlativament, la disposició d'aquesta xarxa depén, en primer lloc, de l'ús de l'idioma en els grans mitjans de comunicació —dels audiovisuals, fonamentalment.

En aquest context, la funció més immediata dels mitjans de comunicació valencians, des del punt de vista sociolingüístic, continua sent la *identificació* —la demostració social— que el *valencià* és una llengua útil i, eventualment necessària: que és una llengua adequada per a transmetre continguts de tota mena, en qualsevol circumstància i amb qualsevol grau de formalitat. En fi, que és una llengua ajustada al concurs populista d'orientació sainetística, apropiada per a la informació, més o menys objectiva, sobre la guerra de Croàcia, idònia per a la retransmissió d'una final de la Copa d'Europa de futbol i que, per descomptat, és l'idioma matern, propi, familiar, usual, instrumental i únic de Humphrey Bogart i Lauren Bacall.

Els mitjans de comunicació de massa tenen, en conseqüència, la paella pel mànec. Més que més si pensem en la nova dimensió internacional de la política lingüística. La transnacionalització informativa, juntament amb les noves tècniques de difusió, deixen sense sentit les polítiques lingüístiques basades en l'escurçament de la llengua i la campanyitis més o menys autopropagandística. La ràdio i la televisió entren fins a la cuina de cada llar en una determinada llengua i hi perpetuen unes determinades mentalitats i ideologies.

En conclusió: ens trobem davant d'un dilema històric que podem etiquetar amb la consigna fusteriana de l'*Ara o mai*. El mateix Fuster ens confirma la hipòtesi: «L'única possibilitat seria rescatar l'utilitat audiovisual per al català. Trobe que és un pas a donar, abans i tot que recuperar l'escola o la Universitat, o la tipografia».

Per tant, la valencianització total dels mitjans de comunicació —dels públics, en primer lloc— sembla el pacte lingüístic més productiu. La resta és bufar en caldo gelat.

24-6-92, *Levante*

FRAGMENTS D'UNA CARTA INÈDITA DE JOAN FUSTER

*Josep Palomero **

DESPRES de dues dècades, commocionat pel traspàs recent de Joan Fuster, recorde que fa aproximadament una vintena d'anys, els aleshores joves valencians aprenents d'escriptor mancàvem d'escenari, de la més minsa informació referencial i de qualsevol altra noció o consciència de formar part d'una cadena evolutiva lògica que havia arrancat, segles enllà, més o menys de les barbes del mateix Ramon Llull. Els traumàtics trencaments a què havia estat sotmesa la societat contemporània havien manllevat aquest missatge als escolars i estudiants sensibilitzats envers la literatura aleshores anomenada autòctona, la qual era una espècie d'illa verge que alguns consideràvem ingènuament despoblada i pràcticament privada de rastres de civilitzacions precedents.

Ocorria, però, que aquells autors de versos adolescents mancàvem gairebé de tots els rudiments propis de l'ofici. En cas de posseir un condiment substantiu, aquest adob difícilment podia ser avaluat com a indicatiu estrictament literari, perquè l'actitud poètica d'aquells joves que érem nosaltres no ultrapassava l'àmbit de l'estricta voluntat espiritual. En l'ànim d'aquells atrevits estudiants valencians covava també,

* Cap d'Activitats Culturals de la Direcció Territorial de Cultura i Educació de Castelló

però, la fe dels incrèduls. A tal fi, requeríem urgentment arribar a tocar la vestimenta del sant, custodiar-nè les relíquies, escoltar la veu de l'oracle amb les oïdes pròpies. Per això mateix érem capaços de múltiples aventures només dignes dels devots més vehements. No ens ho pensàvem dues vegades, doncs, per sol·licitar una tassa de café a la saleta de rebre de ca l'autor de *La llengua dels valencians*, llibre que coneixíem en l'edició de «La Unitat» de 1972 i que el volíem dedicat de la mà del mestre, o per enviar-li còpia feta amb paper carbó dels primers versos nadius a l'autor de *Nosaltres els valencians*, a fi de certificar, Baudelaires d'aiguamoll, si havíem iniciat el definitiu accés al Parnàs pel camí correcte.

Joan Fuster, malgrat la reverencial distància d'anys i de saviesa que el separava de nosaltres, sempre accedia misericordiosament a contestar de pròpia mà les cartes plenes de faltes que aquells adolescents agosarats de tant en tant li dirigíem. Pel que a mi respecta, quan li vaig prendre confiança, em vaig atrevir a acompanyar els meus versos pairals amb un llibret de poesia en castellà que havia publicat a Barcelona l'any anterior. Sense més comentaris, transcriu literalment la resposta que l'autor d'*Escrit per al silenci* datava a Sueca el dia de Corpus de 1973, dinou anys abans del dia exacte de la seua dissortada mort, perquè s'escau magníficament amb el pretext que els responsables de la Universitat Jaume I m'han suggerit com a reflexió commemorativa del seixantè aniversari de les Normes del 32, entorn al tema llengua i norma: de l'ús col·loquial al literari. Heus ací algun dels paràgrafs en què, a propòsit d'aquest motiu, m'alliçonava Fuster ara fa gairebé vint anys:

He llegit els teus versos castellans i els teus versos catalans. De moment, ai!, m'agraden més els castellans. Quant a la llengua, és clar. Però no oblides que la poesia —diga el que diga la crítica de moda— sempre és una operació sobre

l'idioma: extreuar, degradar o magnificar els «mots de la tribu», que deia el Mallarmé de la merda. A tu, com a mi, com a tots els valencians frustrats per la putada social de la llengua, el «vernacle» t'ha de resultar difícil. Contràriament a la teoria romàntica de la «llengua instintiva, mamada i espontània», per a nosaltres l'idioma «per a escriure» no és res d'això. Per a exclamar-nos amb la màxima sinceritat explosiva, sí. Però l'«escriptura» és un altre nivell. Un nivell que R. Barthes no entendrà mai, en la nostra situació d'idioma desfet... Dominem el castellà de l'escola (¿tu, què has parlat a casa? ¿castellà o valencià?). Davant el català literari, i posats a fabricar poesia, la situació ens obliga a ser molt suspicços amb les paraules... Potser en els teus versos catalans hi ha una mica d'«excés» en els girs i els aïres localistes. És una preocupació que no tenies quan escrives en castellà. *La Untada de mostaza* és un llibre prou satisfactori. Si la teua vanitat demana més elogis et diré que «molt satisfactori». En el dramàtic cas valencià d'haver de «canviar d'idioma», crec que el canvi s'ha de fer a «nivell normal»: el del català que s'escriu, el context cultura-llengua habitual (com el castellà que escrives a *La Untada*, sense condescendències dialectals ni pintoresques...).

Fou llavors quan vaig comprendre en la pràctica el que ja havíem après teòricament del romanés Eugenio Coseriu: el procés de creació literària ha de consistir, sobretot, en l'esforç personal i conscient de transcendir l'ús quotidià del llenguatge, perquè cada escriptor ho és en la mesura en què concentra els esforços a polir, per a la resta de la humanitat, la pedra essencial del llegat lingüístic que li ha transmés particularment la vida a través de la societat específica de què forma part. Ben mirat, el mateix acte neolític consistent a obtenir instruments idonis per a la supervivència des del sílex rudimentari, evolucionat gràcies a la cadena, sovint im-misericorde i traumàtica, d'allò que entenem com a civilització —i més específicament com a «societat literària», al-

menys d'ençà que Ramon Llull deixà Blanca Picany amb cara de mona, quan decidí amagar-se al puig de Randa a pasturar l'ànima, en aquell temps en què hi havia assumptes més importants que disputar polèmicament sobre les normes ortogràfiques amb què foren capaços d'instrumentalitzar, els nostres avantpassats, aquell *vulgar* tan extraordinàriament insuperable, que Fuster ens va transmetre sense perdre de vista el paisatge de la vida quotidiana, a través d'un dels majors exemples d'agudes universal de la prosa contemporània.

27-6-92, *Mediterráneo*

28-6-92, *Castellón Diario*

CARLES SALVADOR, VIST PER LA SEUA FILLA

*Sofia Salvador **

CARLES SALVADOR (València, 1893-1955) declarava en la *Poesia valenciana en 1930*, L'Estel: «si no ningú llisgués els meus poemes també els escriuria amb la mateixa fruïció d'ara. Els publico per exemplaritat propagandística, d'acció. Sóc un polític de l'idioma». «Deteste tota activitat que no siga apta per fer valencianisme».

Aquestes declaracions resumeixen la labor feta al llarg d'un grapat d'anys i són base d'un futur com a polític de l'idioma. Cursos, activitats, obra literària i gramatical, articles, són escaients a les seues declaracions. Mestre d'escola, patí no poder ensenyar als deixebles en la llengua nadiua. És una necessitat que exposà i defensà des de la premsa de València, Castelló de la Plana i Barcelona, i també en conferències als mestres, o amb textos com ara *L'idioma valencià a les escoles* (1919) i *El bilingüisme. Problemes que planteja a les escoles* (1932).

A més, Carles Salvador va concebre l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana —era també membre de la Protectora de l'Ensenyança Catalana— i la donà a conèixer el juliol de 1921 a l'Aplec Valencianista de Betxí; a l'agost del mateix any es reuní a València amb partidaris de

* Escriptora

l'ensenyança en valencià i representants d'entitats valencianistes que li donaren suport perquè continuara la campanya divulgadora; creà l'Oficina d'Acció, a Benassal, on vivia, i va publicar un interessant *Follet de propaganda* sobre la mateixa idea. Creà la «Biblioteca Infant» i edità *Breu Instrucció de la Doctrina Cristiana*, 1922. La dictadura de 1923 paralitzà la *Protectora*.

Fou membre de la comissió que preparà la gran conversa pedagògica realitzada a l'Escola d'Estiu de Barcelona, el 1932, i hi exposà la seua ponència. Com a organitzador i director, i amb la col·laboració d'E. Soler Godes, Francesc Boix i Antoni Porcar, foren els mestres de la Primera Colònia Escolar Valencianista, realitzada a Sant Pau d'Albocàsser l'agost de 1933.

Salvador fou autor del *Vocabulari Ortogràfic Valencià* que es publicà precedit de la Declaració i les Normes Ortogràfiques de 1932, en la redacció de les quals tingué una participació fonamental. Vicent Simbor, al llibre *Carles Salvador, una obra decisiva* (premi València de Literatura 1982) comenta del *Vocabulari*: «La normalització del valencià havia començat de la mà de Carles Salvador». Continuà amb altres obres *Ortografia Valenciana* i *Morfologia Valenciana* (1934); *Qüestions de Llenguatge* (1936), discurs per a la recepció de director de número al Centre de Cultura Valenciana i president de la Secció de Llengua i Literatura, el 1935; *Gramàtica Valenciana* (1951), i alguns treballs inèdits.

A més, C. Salvador va conèixer Mn. Antoni M. Alcover i fou col·laborador de l'Institut d'Estudis Catalans. Publicà articles de divulgació lingüística i organitzà i impartí cursos de valencià al Centre de Cultura, a l'Institut d'Idiomes de la Universitat de València i, després de la guerra, el 1951, fundà els cursos de Lo Rat Penat. En la conferència de clausura del curs 1961 d'aquella societat, el filòleg Francesc de B. Moll

que parlà sobre el tema *Mossèn Alcover i el País Valencià*, cita una gran col·laboració de C. Salvador: la contribució amb «milers de cèdules per a la calaixera», del *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Enric Soler Godes, a l'article «La unificació ortogràfica», en digué: «Carles Salvador, sempre el primer voluntari de la pàtria, de l'art, de la pedagogia, de la llengua». En efecte, ja he donat un esbós sobre els seus treballs de pedagogia i lingüística; de l'escriptura, en conreà tots els gèneres; com a patriota, el conjunt de la seua obra és un testimoni del seu valor. Nosaltres hem complit els seus manaments d'ésser soterrat amb la senyera i en terra valenciana. Ja hi morí.

La seua figura continua vinculada, en el record i a través de la seua obra, a la llengua i l'ensenyança. El Centre Carles Salvador fa Cursos de Llengua i Cultura del País Valencià. Tenen el seu nom col·legis públics de Castelló, València i Barxeta, i en aquests totes les línies són en valencià.

L'ús oficial del valencià, des de la instauració del règim autonòmic, és un reconeixement continuat de les bases de 1932. Filòlegs, gramàtics i el poble culte les havien acceptades ja, fa molts anys, des del principi.

Seguint la iniciativa de la Universitat Jaume I, honorem les Normes Ortogràfiques de Castelló celebrant el 60é aniversari de la signatura, puix que acabaren amb l'anarquia i gràcies a elles florí la normalització en l'escriptura de la llengua que ens identifica.

1-7-92, *Levante*

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, L'AUTORITAT

*Vicent Pitarch **

LA SENTÈNCIA recent del Tribunal Superior de Justícia contra l'Ajuntament de Benifaió deixa al descobert un seguit de precarietats que arrossega el sistema jurídic-administratiu del país. El registre lingüístic que ha de vehicular l'Administració valenciana sembla una incògnita, i l'entitat «acadèmica» amb responsabilitat directa sobre el tal registre continua camuflada sota les pressions de xantatges o de tímides cròniques. Convé advertir de seguida que el problema de la «normativa lingüística» —en les dues vessants: codi i autoritat competent— no es circumscriu als àmbits de la filologia o de la cultura del text, sinó que apunta a un fonament de les societats modernes: l'estructura administrativa. Només un vehicle lingüístic rigorosament precís i sancionat sense equívocs garanteix que funcione la màquina burocràtica, la qual, malgrat la paradoxa, s'ha constituït en eix de l'organització social de les nostres democràcies. En la mesura, doncs, que aquell vehicle fracasse, és previsible el caos en el sistema administratiu, si més no.

Per això costa d'imaginar que aquestes exigències no entraren dins els càlculs de l'Estatut d'Autonomia (el de les Illes Balears atorga l'autoritat acadèmica damunt la llengua

* Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

a la Universitat) i, pitjor encara, que no hagen estat esmenades per alguna llei com la del Parlament de Catalunya (8/1991, del 3 de maig), sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

Que el País Valencià continue —i així acaba de constatar-ho el Tribunal Superior de Justícia— sense un òrgan científic legitimat per establir la codificació lingüístico-ortogràfica, és una deficiència de notable gravetat. A més, resulta mesquí que entre les causes d'aquesta situació hi haja les perplexitats i contradiccions que encarcaren els responsables de la Generalitat a l'hora d'acceptar les fronteres lingüístiques del diasistema. Perquè —diguem les coses pel seu nom— a la base d'aquestes misèries hi ha la incapacitat a reconèixer evidències, tals com que el valencià està integrat dins del diasistema català. Fa ben poc ho ratificava la Real Academia Española, tot brindant al Govern d'ací l'ocasió més oportuna per alliberar-se de tics crònics, però aquell tampoc no hi ha sabut estar a l'altura de les circumstàncies.

La boira, doncs, institucional que envolta la qüestió de la llengua atrapa alhora l'autoritat lingüística. Ben mirat, és força incompreensible que d'aquesta autoritat no haja estat investit l'Institut de Filologia Valenciana, si més no de manera cautelar i provisòria. Ho suggeresc amb les degudes cauteles perquè no dubte de la vigència del RD 3118/1976, de 26 de novembre (BOE del 21-1-1987), ni de la seua interpretació correcta en el sentit que l'IEC té competència damunt el País Valencià, terra «de lengua y cultura catalanas» (art. 1). Aquesta lectura era inequívoca per als coetanis del legislador, i per això se'n parlava tant, de gol fantàstic que algú li clavà, al senyor Abril Martorell.

No s'hi val, a amagar fets, ni dels que queden distants ni dels actuals, alguns tant rotunds com ara aquests: totes les universitats valencianes i el conjunt dels ensenyaments i dels escriptors en la llengua del país reconeixen com a autoritat

lingüística l'IEC. Tot plegat supera les previsions que hi cabia esperar. O potser no tant, perquè, de fet, no som sinó la continuïtat d'aquella gloriosa generació de la Societat Castellonenca de Cultura que mai no dubtà a proclamar l'adhesió sense esquerdes a l'IEC. En són testimoni magnífic Salvador Guinot, Lluís Revest, mossén Betí, Gaetà Huguet, Ricard Carreras, Carles Salvador, Sánchez Gozalbo, Bernat Artola... És admirable una societat que es mantinga lleial a tan gloriosa memòria

8-7-92, *Mediterráneo*

5-7-92, *Castellón Diario*

LES NORMES DE CASTELLÓ: UN REPTE DE FUTUR

*Josep Lacreu **

LES NORMES DE CASTELLÓ representen una referència decisiva en el procés de codificació del valencià. S'aborda la normativització de la llengua amb una visió global i integradora. Perquè, diguem-ho clar, aquestes normes no són sinó la ratificació dels escriptors valencians, amb lleus adaptacions, de les Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, aprovades el 1913.

Es tractava, probablement, d'un tràmit ineludible. Els valencians han manifestat al llarg de la història un fort sentiment individualista: un sentiment que feia necessari que les normes ortogràfiques tingueren l'aval explícit dels escriptors valencians.

Aquest fou l'esperit que va impulsar els escriptors valencians a reunir-se a Castelló, l'any 1932, per acordar explícitament les normes ortogràfiques per les quals havien de regir-se a l'hora d'escriure. I avui convé recordar-ho. Perquè en el present encara perduren bastants semblances amb aquell passat.

Hi ha també, com aleshores, un corrent d'opinió que propugna la separació artificialiosa del valencià respecte del català. Aquest sector és l'únic que encara manté una posició

* Tècnic de la Generalitat

en contra de les Normes de Castelló. És difícil quantificar la importància que poden representar dins del conjunt de la població valenciana. Però hi ha una realitat constatable ben eloqüent: a hores d'ara hi ha ben pocs llibres que s'editen amb una ortografia distinta de la de les Normes de Castelló. Per tant, vist aquest problema en la dimensió adequada —al cap i a la fi, les normes ortogràfiques només tenen projecció sobre l'escriptura—, els grups secessionistes no representen res: a penes una anècdota insignificant. La seua força, si de cas, prové més aviat de la influència que exerceixen en un debat polític absurd, on alguns grups han intentat traure'n resquit electoral fent bandera del desfici.

Enfront d'això, però, les universitats i el conjunt del sistema educatiu, així com l'administració, les editorials i pràcticament tots els escriptors assumeixen plenament les Normes de Castelló. Atesa aquesta situació, les polèmiques sobre l'ortografia del valencià són absurdes i gratuïtes. Fa molt de temps que, en la pràctica, la qüestió ortogràfica està resolta definitivament.

Ara, possiblement, faríem molt millor si canalitzàrem les nostres energies a reflexionar sobre els passos que cal seguir per a fer del valencià un instrument útil i amb perspectives de futur. Estem en un moment decisiu.

I és, doncs, des d'aquest plantejament, que crec que hem de fer un esforç col·lectiu per superar una visió purament antropològica de la llengua. No té cap sentit preservar la llengua dels avantpassats com una relíquia més: incòlume, pura, sense contaminacions ni interferències de cap mena. No: si s'aspira a aconseguir que el valencià puga funcionar amb una relativa normalitat en el món de la informàtica, la química o l'economia, i sobretot si es pretén que el valencià s'use assíduament en els mitjans de comunicació, la cinematografia, el comerç, la indústria, etc., cal fer un esforç de modernització lingüística permanent, oblidant-se de les re-

cialles anecdòtiques i abordant els problemes conjuntament des de tots els racons del domini lingüístic.

Així doncs, en lloc de discutir interminablement si hem de dir *espill* o *mirall*, com si en una o altra solució estiguera concentrada la nostra identitat col·lectiva, hauríem de preocupar-nos més aviat per buscar ràpidament solucions terminològiques a l'*àcid desoxiribonucleic*, a l'*aneusomia*, al *software* i a tot el vocabulari científico-tècnic que genera constantment la cultura moderna.

I, sobretot, encara més que això, cal crear les condicions socials adequades perquè els professionals de cada branca puguen expressar-se còmodament també en valencià. Sense que això signifiqui haver de fer cap acte heroic ni cap esforç personal desmesurat: com un gest rutinari: amb tota la naturalitat del món. I això, tinguem-ho clar, implica la necessitat de crear prèviament uns canals de distribució cultural fluids al llarg de tot el domini lingüístic. Només així poden generar-se —i mantenir-se establement— les suficients iniciatives culturals per abordar competitiuament els reptes que planteja una societat moderna.

I no hi ha alternatives: o actuem rigorosament en aquesta direcció o ens quedem amb el consol enyoradís del tòtem atàvic.

12-7-92, *Mediterráneo*

12-7-92, *Castellón Diario*

¿CASTELLÓ, 1932 - CASTELLÓN, 1992
LITTLE CASTLE, 2052?

(En homenatge als versos de Bernat Artola Tomàs i la
prosa de Josep Pasqual Tirado)

*Lluís B. Meseguer **

SUPOSO que tots compartim el principi ecològic «pensa globalment, actua localment». És a dir: per defensar i millorar la naturalesa del planeta Terra des de Castelló, cal començar pel Molí la Font. És a dir: per defensar la comunicació universal i la desaparició de les fronteres i les divisions, cal començar per la llengua agredida i amenaçada a casa nostra, és a dir, el valencià o el català. És a dir: l'Europa després de Maastricht seria molt més pobra sense el Molí la Font o sense els Alps, i molt més inculta i infeliç sense el valencià o sense l'italià... Si ho compartim, crec que no s'equivoca el lector, sobretot si se sent «globalment» europeu o europea, i «localment» castellanenc o castellenca.

L'any 1932 qualsevol enquesta oral a la «gent del carrer» d'aquesta ciutat haguera demostrat que la immensa majoria hi era valencianoparlant. El valencià era la llengua de relació familiar i social. I el castellà era la llengua dels diaris, la ràdio, l'administració i la política. Allò era «Castelló». I aquell Castelló, el de la Societat Castellonenca de Cultura, el de l'Ateneu, el de l'Agrupació Linares Rivas, valencianoparlant i castellanoescrivent, va ser l'espai real

* Professor de la Universitat Jaume I

que creà un instrument simbòlic: allò que anomenem alguns les «Normes de Castelló», i que podeu consultar a les pàgines 273-280 del volum XIV (1933) del *Boletín* de la Societat Castellonenca de Cultura, amb el títol «Per la difusió de la llengua».

Tota societat organitzada s'expressa en símbols, com ha estudiat entre nosaltres J. F. Mira. I bé: des del diumenge dia 21 de desembre de l'any 1932, encara que cap diari de Castelló no se'n va assabentar (les més grans notícies de la història del món no solen eixir als diaris), la societat valenciana disposava d'un instrument simbòlic, compartit amb els ciutadans i les ciutadanes de Catalunya, les Illes Balears, la Catalunya Nord, Andorra i l'Alguer. L'instrument consistia a compartir criteris per comunicar-se amb la llengua que la història havia dipositat per aquestes terres mediterrànies. És a dir, Castelló es feia simbòlicament Europa en la mesura en què alguns castellonencs, en collonga amb gent de València, amb humilitat pasmosa, eren capaços de proposar símbols bàsics per a la comunicació i la cultura.

Ha passat el temps. La Guerra i la postguerra van destruir aquell Castelló rural, tradicional i modern, menut amb possibilitats de progrés, vinculat a València, Madrid i Barcelona, amb una llengua pròpia per a entendre's i una altra per a coses oficials. Després, als anys seixanta, vam anar arribant a Castelló la meitat dels castellonencs actuals, per treballar. El progrés hi era possible. I ara, novament, una oficialitat democràtica i l'europeisme corresponent criden a les portes locals de Castelló. Novament, la València progressista es presenta com a centre d'un protagonisme compartit (mentre la València de dretes amenaça en castellà el progrés i l'europeisme).

¿I què passa? ¿Què passarà? Ara les enquestes a la «gent del carrer» demostren que la immensa majoria de pares i

mares es comuniquen amb els fills en castellà, que els diaris són en castellà, que les reines de les festes de la Magdalena són en castellà, que els empresaris són en castellà, que els polítics són en castellà (¡i, per cert, en quin castellà!). És a dir, la cosa social està en línia «Castellón». I a més, la poca gent que fa del valencià la seua comunicació oral, resulta ser l'estrany de la colla, la veïna pesada, el nacionalista recalci-trant, la tradicionalista llauradora, el xiquet «que més li valdria l'anglès»... I finalment, les coses noves, com la televisió i l'administració valencianes, es neguen a encapçalar un procés de modernització i europeïtzació amb la llengua com a ingredient. Pensen que podran dissimular i que aquest país podria anar cap al futur «sense passar pel valencià».

Antigament, la gent que refusava la llengua popular pensava que, en canviar-la, deixava de ser del poble. O pitjor: creia que imitant la llengua de les classes triomfants, esdevenia classe triomfant. Ara, la propaganda diu el mateix, tenint com a excusa el castellà o l'anglès. Hi ha qui creu que, parlant la llengua dels «trescientos millones», l'aplaudiran tres-cents milions d'admiradors. Hi ha qui fa un *master* i ja es troba accent de Cambridge. La propaganda confon, respecte al futur, tant la feina com l'instrument. La feina: construir el futur europeu des de cada lloc, des de cada individu. L'instrument: la riquesa i la varietat que pugua aportar cada lloc, cada individu.

I parlant de riquesa: un nou humanisme travessa l'Europa actual. Les actituds morals, socials i personals passen a ser novament el centre de futur. Ja ha fracassat la filosofia dels diners pels diners. La tecnologia, la mobilitat territorial, la supressió de les fronteres estatals, l'economia... no podran funcionar sense l'aportació de carn i ossos del pensament, la investigació, el diàleg i la comunicació.

Tot això té a Europa molts segles de riquesa i de varietat: cada país, cada terra té les seues, les que pot aportar. Cada

llengua, cada símbol, cada instrument moral i social pot ser una esperança en l'Europa que alguns esperem. Heus ací, per tant, segons crec, la vitalitat i el futur de les «Normes de Castelló».

18-7-92, *Mediterráneo*

19-7-92, *Castellón Diario*

LES NORMES DE CASTELLÓ I BORRIANA

*Joan Garí **

SI LA signatura a Castelló, l'any 1932, de les Normes ortogràfiques que porten el nom de la capital de la Plana va suposar la fi de l'anarquia lingüística al País Valencià i, al mateix temps, la primera pedra en el camí de la restitució de la variant local de la llengua catalana com a idioma nacional dels valencians, no és menys interessant ni esperançador el procés subsegüent que, salvat el mortal escull de la Guerra Civil, conduiria a l'assumpció d'aquesta normativa per part de diferents sectors de la nostra societat, des d'opcions ideològiques ben diverses. Un exemple paradigmàtic d'aquest consens perenne per sobre de qualsevol altra divergència el dona la trajectòria de l'Agrupació Borriana de Cultura (ABC).

L'ABC, en efecte, és fundada l'any 1954 per un grup de patricis borrianencs provinents majoritàriament del camp dels vencedors en l'encara recent conflagració civil. Prenent com a models explícits Lo Rat Penat de València i la Societat Castellonenca de Cultura, amfitriona del pacte lingüístic conduent a les Normes, la Cultural (com la coneixien els seus artífexs) anirà amb el curs dels anys oferint mostres del seu compromís amb el valencianisme, procés que es veurà culminat als anys de la Transició a la democràcia.

* Joan Garí, escriptor i president de l'Agrupació Borriana de Cultura

La història de la projecció pública de l'ABC va lligada a la del seu butlletí *Buris-ana* (creat l'any 1956). A les pàgines d'aquesta veterana publicació, precisament, aniran apareixent, gairebé des del moment de la seua fundació, una sèrie d'articles en defensa i reivindicació de la llengua dels valencians, firmats per destacats dirigents de l'entitat (M. Cubedo Giner, Vicent Monsonís, Enric Safont, Joaquim Urios o Robert Rosselló Gasch) o per personalitats convidades (de Nicolau Primitiu a Manuel Sanchis Guarner), al temps que es ressenya l'aparició de significatives publicacions com ara *Els pobles valencians parlen els uns dels altres* (1963) o la *Gran Enciclopèdia Catalana* (1968) o es creen successives seccions a la revista de divulgació de l'ortodòxia gramatical. Un bon exemple d'aquesta militància en pro del valencià l'ofereix el propi director de la publicació, Don Robert Rosselló Gasch, qui, en un editorial de l'any 1963, qualificava de «lamentable deserció» la decisió de molts pares d'ensenyar en castellà als seus fills, al temps que recordava que «el nombre de catalans, mallorquins i valencians que parlen en vernacle ascendeix a una xifra que supera la població d'algunes nacions europees» (*Buris-ana*, núm. 70, pàg. 6-7).

La llavor d'aquesta generació que, sense qüestionar el règim polític, va mirar ben lluny del desert del franquisme quant a la defensa de la llengua i la cultura nacionals, germinaria als anys de la Transició a la democràcia en una nova fornada de valencianistes que, molt més radicals en les seues exigències, col·locarien l'ABC, a partir del 1976, a l'avantguarda de la reivindicació autoctonista. L'exhaustiva campanya d'accions cíviques duta a terme per l'entitat en aquells anys culminaria el 16 de juliol de 1979 en l'«Homenatge a les Forces de la Cultura del País Valencià», on foren guardonats el llavors president del Consell preautonòmic, Josep Lluís Albinyana, i una llarga llista de notables representants de la cultura nacional (Andreu Alfaro, Arcadi Garcia, Miquel Peris, Àngel Sánchez Gosalbo, Sanchis Guarner, Joan Fuster...).

Tots dos impulsos de reivindicació de la nostra realitat cultural —el procedent dels anys difícils del franquisme i aquell il·lusionat i il·lusionant als agredolços moments de la Transició— no fan sinó reafirmar la realitat adés expressada: separats llavors —i encara ara— per abismes ideològics, els protagonistes de les dues grans èpoques de l'ABC van demostrar una vigorosa fidelitat a la llengua d'Ausiàs March i Joanot Martorell, la mateixa que, normativitzada per l'intuïtiu Pompeu Fabra, trobaria en les Normes de Castelló la seua adaptació útil a la realitat valenciana. Que servezca aquesta lliçó, ara de nou, de norma per a tots els interessats a procurar un futur per al nostre idioma.

3-10-92, *Mediterráneo*

4-10-92, *Castellón Diario*

6-10-92, *Levante*

LLUMS I OMBRES A L'ESGLÉSIA VALENCIANA

*Avel·lí Flors i Bonet **

PARLAR de la posició de l'església envers les Normes de Castelló comporta fer un sumari repàs a figures que, durant aquest segle xx, han configurat les millors aportacions eclesials a la cultura valenciana. Potser hauríem de començar esmentant a l'albada del segle xx, l'erudit canonge arxiver Roc Chabàs, el qual, entre moltes altres, publicà l'edició de *La brama dels llauradors* de Jaume Gasull (1901), un estudi sobre els sermons de sant Vicent Ferrer (1903) i l'edició crítica de l'*Espill* de Jaume Roig (1905). El seu deixeble i hereu intel·lectual, el també canonge Josep Sanchis Sivera, publicaria unes breus narracions, *Croquis valencians* (1918), i diversos volums del *Sermons de Sant Vicente Ferrer* (1927, 1932 i 1934), a més de transcriure i anotar el *Llibre d'antiquitats* (1926) i el *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim* (1932). Qui millor arreplegaria aquesta bona herència seria el seu nebot, el plorat mestre Manuel Sanchis Guarner, que també contribuï a l'estudi d'aspectes importants de la cultura eclesiàstica de València. Però no és aquest el moment de fer-ne ara memòria detallada.

Passada la contesa bèl·lica, quan tot just comença a albirar-se un mínim espai de llibertat, trobem eclesiàstics treba-

* Cap de Relacions Informatives i Assessorament Lingüístic de la Direcció Territorial de Cultura i Educació de Castelló.

llant desinteressadament pel redreçament del país, per exemple a la institució Lo Rat Penat. D'entre tots cal esmentar una figura singular, la del rector de Rocafort (l'Horta), Mn. Vicent Sorribes Gramatge. Aquest home sempre actuà pastoralment en valencià i en aquest sentit publicà tres edicions de l'*Eucologi valencià* (1951) i els opuscles *La devoció a sant Roc*, *La missa del poble* (1959), *Set diumenges de sant Josep* (1973) i *Salve, sancta parens. En Jaume el conqueridor i la devoció a la verge Maria* (1954), a banda múltiples col·laboracions en les revistes *Serra d'Or*, *Gorg* i *Saó*.

Durant els anys seixanta, de forta commoció eclesial arran del Concili Segon del Vaticà (1962-1965), l'església valentina es degué plantejar el problema de la llengua al més alt nivell. Ressalta la dialèctica mantinguda en aquest sentit per l'arquebisbe de València, Dr. Marcelino Olaechea, i el bisbe de Sogorb-Castelló, Dr. Josep Pont i Gol. El primer desestimà el valencià com a "llengua vulgar" mentre que el segon el reivindicà com a llengua amb ple dret per a ser usada en la litúrgia i en la pastoral general. Vint mil valencians signaren un manifest que promogueren des de València el grup que integraven el notari Moroder, el periodista Martí Domínguez i l'economista i advocat Jòaquim Maldonado. La posició de l'arquebisbe de València fou inflexible fins a la seua jubilació, moment en que es va viure un temps de relativa pau, amb l'episcopat de Pont i Gol a Castelló i de Garcia Moralejo a València. Malgrat tot, la rutina heretada de segles pel poble valencià feia difícil la introducció de la llengua vulgar a la pastoral de moltes parròquies, de manera que molts sacerdots, després d'algunes provatures, feien marxa arrere.

Els anys setanta coneixen, d'una banda, el millor moment amb la publicació del missal que fins ara ha servit per a la litúrgia en valencià, el *Llibre del poble de Déu* (1975), la institucionalització de l'associació «La Paraula Cristiana» (1973) i, de l'altra, l'inici d'una furibunda campanya contra tota nor-

malització litúrgica a l'església valentina en la qual, enmig de la indiferència del poble, han sobreixit l'arquebisbe de València Don Miguel Roca (traspasat a començament de 1992) i alguns eclesiàstics de la ciutat de València que s'han aplegat al voltant de l'associació civil «Amunt els Cors»; aquesta ha publicat textos alternatius que no han tingut pràcticament aplicació però que han acabat de sembrar la confusió i han preparat el camí de la inoperància. Enmig del desert, dues comunicacions del bisbat de Sogorb-Castelló donaven la raó a la necessitat d'una església valenciana al costat d'un poble que vol recuperar les pròpies arrels. Declaracions que també han estat contestades per grups immobiliistes sota excuses diverses.

Els anys vuitanta han conegut l'agreuiment del mal. Algunes de les celebracions en valencià que fruien de relativa acceptació popular han estat suprimides per la pressió de grups (a vegades violents) que les han fetes inviàbles. D'altres vegades és la indiferència del poble la que ha anat desanimant els rectors a seguir les pròpies conviccions. I ha tornat a triomfar finalment la rutina heretada de segles. Mentrestant, cal esmentar la notabilíssima labor que ha dut a terme la revista d'inspiració cristiana *Saó* que de fa vint anys assaona el malmés camp cultural i eclesiàstic valencià. Juntament amb el grup que anima *Saó*, cal esmentar altres grups meritoris coneguts amb noms com Col·lectius per una Església Nostra, Fòrum de Cristians (enguany en la quarta edició), Comunitats Populars i Obreres, Comissió del 750 Aniversari, Associació Josep Climent de Castelló, etc. Tots ells treballen perquè no decaiga la flama d'una església que, fidel a la Pentecosta de les llengües, no permeta que la divisió entre fe i llengua-cultura porte els valencians a la necessitat d'optar entre les seues conviccions i la seua identitat cultural.

10-10-92, *Mediterráneo*

UNA CARTA DE SÁNCHEZ GOZALBO

*Francesc Pérez i Moragón **

ARA, quan per iniciativa de la Universitat Jaume I, Castelló de la Plana està en vespres de celebrar, amb tot el País Valencià, el seixantè aniversari de les Normes de Castelló, em ve sovint a la memòria la personalitat forta i clara d'Àngel Sánchez Gozalbo. El vaig conèixer en una data que ara no sabia fixar, cap al 1979 potser —era en festes de la Magdalena—, en una visita que tenia per objectiu conèixer l'opinió d'alguns castellonencs de primera fila, sobre el debat que llavors s'havia produït a València entorn del blau o no blau de la Senyera. Recorde que vam anar a buscar Don Àngel al seu domicili i, des d'allí, férem cap a casa de Don Casimir Melià, president de la Societat Castellonenca de Cultura. Altres persones hi havia, que ara no recorde ben bé, tret de Josep Fibla, també desaparegut. El trajecte va ser una delícia, perquè Don Àngel m'anava explicant cada detall del que veiem, amb dades d'una erudició que ja no s'estila, i combinant tant els seus coneixements inigualables sobre la història de la ciutat, amb vivències pròpies: «ací hi havia...; en aquell carrer estava...; ací vivia...».

Després el vaig tornar a veure en una visita igualment difícil d'oblidar. Degué ser cap a finals de gener de 1982. Jo

* Director tècnic de Política Lingüística de la Universitat Jaume I

havia escrit un llibret sobre les Normes de Castelló i volia que me'n revisara el manuscrit. L'entrevista, l'havia concertada don Adolf Pizcueta, president de la Fundació Huguet, que m'hi volgué acompanyar. Ens féu de xofer, entre València i Castelló, l'escultor Andreu Alfaro, que tenia alguna cosa a resoldre —finalment sense èxit— sobre el projecte d'erigir un monument a les Normes de Castelló. Pizcueta i jo vam parlar largament amb Don Àngel, a qui vaig deixar el manuscrit. Uns dies després, Sánchez Gozalbo em va retornar l'original, precedit d'una carta on em deia, entre altres coses: «m'ha fet fruir en retornar-me a aquells dies de l'hivern de 1932 amb tots els firmants que intervingueren en l'acte de Castelló, on Salvador Guinot i Vilar va saber manióbrar el moment i aconseguir una majoria d'adhesions per la unificació (...) agraesc l'anàlisi que fa de l'obra de Lluís Revest, conductora del propòsit aconseguit».

I, a continuació d'aquestes i altres lloances d'home educat a l'antiga, la carta duia un missatge claríssim: «Per bé del propòsit iniciat llavors, crec, devem deixar de banda tot personalisme condemnat per la pròpia ignorància. Espero que això i el córrer dels anys que passem, ens podria menar a què tots els valencians accepten les Normes de l'Institut [es referia evidentment a l'Institut d'Estudis Catalans] i la unificació indubtable de la llengua».

Eren els temps en què a València es predicaven, com ara mateix, idees lingüístiques extravagants. Don Àngel n'estava perfectament informat i en alguna entrevista a la premsa de Castelló havia ja dit el que pensava —que era, en definitiva, el que calia pensar— sobre aquesta qüestió. Al capdavant, ell es mantenia plenament fidel a les posicions tantes vegades manifestades per Revest, Guinot i altres dels primers homes de la Societat Castellonenca de Cultura. Estava en contra d'aquells inverns pseudofilològics i a favor de reconèixer la unitat lingüística, sense per això renunciar a tots els particu-

larismes legítims, com ho havia demostrat en les seues obres de creació literària, on duia al paper formes de la parla irrenunciablament locals i magníficament arrelades. Per això va presidir, per la primavera d'aquell 1982, amb Pizcueta, Soler i Godes, Casimir Melià, Joan Fuster i altres persones un gran acte commemoratiu del mig segle de les Normes, a la plaça de bous de Castelló i amb assistència d'una multitud.

Fa deu anys d'aquella carta. Don Àngel ja és mort, però aquesta és una bona ocasió per a recordar-lo amb tota la seua bonhomia, la seua fermesa de conviccions i amb aquella claredat de raonament i d'expressió que resultaven tan completament admirables.

25-10-92, *Castellón Diario*

26-10-92, *Mediterráneo*

ELS JOCS FLORALS DE NULES, EXEMPLE DE CONCÒRDIA

*Rosa Monlleó **

EL DIA 8 d'octubre, vespra de la festa nacional dels valencians, vaig assistir als XXXIX Jocs Florals de Nules. Reconec que l'experiència em va resultar gratificant.

Com a membre del jurat vaig llegir una bona quantitat de poesies que aspiraven a la Flor Natural. La lectura dels poemes, gènere literari tan allunyat de l'accelerat temps que ens pertoca viure, em va servir per a emocionar-me en algun moment i reconec que em vaig sentir com si el temps es parara i tots els meus projectes quedaren ajornats, substituïts per temes tan familiars com l'amor, el «desdesig» o la mar. Us recomane que, de tant en tant, us submergiu en el bany de la poesia, que no per antiga té menys efectes relaxants que les pràctiques modernes de la psicoanàlisi o el ioga.

També vaig meditar, després de les lectures poètiques, sobre l'organització dels Jocs Florals. Pel que fa a aquesta manifestació literària, jo havia realitzat fa anys una comunicació per a un congrés sobre la Renaixença a Barcelona en què intentava comprendre, històricament, la posició controvertida que l'any 1868 es va plantejar sobre el nom de la llengua que es parlava a Catalunya, València i les Illes Balears. Els representants d'aquests dos últims pobles no acceptaven la denominació de llengua catalana i proposaven el nom de llemosina. A més a més, tant els representants ma-

* Professora de la Universitat Jaume I

llorquins com els valencians no acceptaven la politització que part del sector més progressista de Catalunya volia donar a la Renaixença.

Ben diferents han estat els Jocs Florals de 1992 a Nules. Aquests, crec jo, han sigut un instrument cultural d'aproximament entre els pobles i les idees. Ara veurem el perquè. L'Ajuntament i la Universitat, governats per equips de signe diferent, han estat capaços d'oblidar, ni que siga momentàniament, les possibles divergències d'opinió i el protagonisme per compartir un acte cultural i transmetre-hi, a la gent, la transcendència social i el caràcter de servei públic que té la Universitat per als pobles castellanencs.

Però no sols observe aqueixa exemplar posició, sinó que em vaig trobar amb l'agradable sorpresa que la presentadora va fer una lloança de Joan Fuster per la seua aportació al retrobament de la cultura valenciana.

Els Jocs Florals de Nules de 1992, els podríem qualificar com els de la concòrdia i la convivència. Una maduresa aconseguida a pols en aquests últims anys.

La meua sensibilitat de dona es va sentir totalment aflagada perquè un dels premis de poesia duia el nom d'Anna Rebeca, poetessa d'Onda molt lligada a Nules i que malgrat haver guanyat el premi d'uns Jocs Florals de València, no li'l van concedir per ser dona. L'homenatge a aquesta escriptora i el seu reconeixement eren un altre dels objectius a aconseguir en aqueixa nit de celebracions culturals a Nules.

En anys anteriors, com ara, els Jocs Florals també van col·laborar a la normativització ortogràfica de la llengua catalana de la qual, la signatura de les Normes de Castelló l'any 1932 va ser la fita inicial d'un procés que ens durà, sens dubte, a la concòrdia lingüística. La importància de les Normes de Castelló no rau tant en l'organització ortogràfica del català, aconseguida anys abans per l'Institut d'Estudis Catalans i les obres de Fabra, sinó pel fet que entre els signataris hi havia escriptors de dreta, de centre i d'esquerra, fins i tot hi van signar els qui es mantenien més reticents enfront de la reglamentació fabriana.

La qüestió nacional és canviant i està molt influenciada pel moment històric que li toca viure. En moltes conjuntures històriques ha servit per enfrontar uns pobles amb uns altres; la firma de les Normes de Castelló el 1932 i la celebració dels Jocs Florals de Nules l'any 1992 són dos exemples de convivència i de respecte que no han d'oblidar-se. No tinc el menor dubte que aquests dos actes cívics han consolidat la democràcia, aqueixa democràcia constructiva que ajuda els pobles a avançar.

31-10-92, *Mediterráneo*

8-11-92, *Castellón Diario*

EL VALENCIÀ: UNA OFICIALITAT INCOMPLETA

*Ernest González **

AMB L'ENTRADA en vigor de la Constitució Espanyola de 1978 s'obrí la possibilitat que les llengües de l'Estat diferents al castellà fossen oficialitzades mitjançant els estatuts de les comunitats autònomes. La norma fonamental no declarà expressament quines eren aquestes llengües ni en quins territoris havien de ser oficials. Per això va ser l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol) qui donà, per primera vegada en la història contemporània del País Valencià, el caràcter d'oficial a la llengua catalana. L'article 7è. de l'EACV oficialitzà la llengua sota el nom de valencià, d'acord amb la denominació més estesa i socialment acceptada pel nostre poble. Un any més tard les Corts Valencianes aprovaren una llei de normalització lingüística, la Llei 4/1983 de 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià, la qual explicità els drets lingüístics dels valencians, en especial dels catalanoparlants, per ser aquesta llengua la que serà «objecte d'especial respecte i protecció» com preveu l'article 3.3 de la Constitució.

No obstant això, del joc entre les normes de l'anomenat «bloc constitucional» es desprén una inferioritat lingüística inicial per als ciutadans no castellanoparlants. El paràgraf

* Tècnic de la Generalitat Valenciana

primer de l'article 3 de la Constitució estableix l'oficialitat del castellà (única llengua que esmenta expressament) per a tot el territori de l'Estat i assenyala que tots tenen el deure de conèixer-la i el dret d'usar-la. Després afegeix al segon paràgraf: «les altres llengües espanyoles seran també oficials a les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts». La Constitució no estableix dos tipus diferents d'oficialitat per la qual cosa calia deduir que els ciutadans de les comunitats autònomes amb llengua pròpia tenien el dret i també el deure de conèixer ambdues. Tanmateix, quan els estatuts d'autonomia oficialitzaren les altres llengües de l'Estat, només reconegueren per a aquestes el dret a ser conegudes i usades. Aquesta interpretació restrictiva de l'oficialitat, recolzada per la jurisprudència dels diferents tribunals, consagra la inferioritat dels ciutadans catalanoparlants puix fa que en un mateix territori, el de la Comunitat Autònoma Valenciana, gaudeixen d'una diferent posició jurídica davant la qüestió lingüística. Sembla contrari al principi d'igualtat establert en l'article 14 de la llei suprema que mentre uns ciutadans poden legítimament al·legar el desconeixement d'una llengua oficial, uns altres tinguen l'obligació de ser bilingües per raó de la seua llengua materna.

Seria ardu intentar en aquestes poques ratlles fer un repàs general a la desigual normativa produïda en matèria lingüística, però cal dir que el marc jurídic de la llengua catalana al nostre país és, ara com ara, molt feble. Han estat posats els seus pilars (Estatut i LUEV) però està mancat de desplegament normatiu per aconseguir una major equiparació entre les oficialitats de les dues llengües. Per aquesta raó els drets que als valencians catalanoparlants els vénen reconeguts en l'ordenament jurídic tenen una virtualitat molt pobra. Les diferents administracions són rebeques a actuar d'ofici i encara depén massa de la voluntat i de la iniciativa individual i associativa aconseguir que els drets lingüístics més ele-

mentals es facen efectius. Per posar un exemple hem de dir que la Generalitat Valenciana no ha produït cap reglament sobre ús administratiu del valencià i està obligada per l'article 27 de la LUEV, la qual donà a les diferents administracions un termini de tres anys per complir els seus manaments.

Manquen, a més, dos elements fonamentals en el nostre ordenament jurídic per millorar l'oficialitat de la llengua dels valencians. En primer lloc, la declaració expressa de la seua catalanitat. El fet de donar a la llengua una denominació oficial de caràcter popular i no tècnic ha provocat (i continua provocant) innumbrables problemes d'ordre legal i administratiu. Per als tribunals, l'argument filològic no ha estat suficient, per això cal afegir l'argument legal reconeixent explícitament la catalanitat de la nostra llengua en l'Estatut d'Autonomia valencià, tal com s'ha fet en el de les Illes. En segon terme (vé al cas dir-ho ara que celebrem el 60é aniversari de les Normes de Castelló) ens manca la creació per llei d'una institució pròpia encarregada d'establir la normativa lingüística en coordinació amb els altres territoris del nostre àmbit lingüístic o, si més no, cal institucionalitzar la participació valenciana a l'Institut d'Estudis Catalans. És imprescindible establir una normativa d'obligada observància per a totes les Administracions públiques i vàlida per a tots els usos de la llengua (de l'escola a la TV), acabant així amb aquesta situació de «models lingüístics» que només provoca incertesa.

13-11-92, *Levante*

14-11-92, *Mediterráneo*

15-11-92, *Castellón Diario*

EL PRESENT DE LES NORMES DE CASTELLÓ

*Manuel Sifre **

A RA FA seixanta anys, una elit cultural valenciana va saber dotar el País amb una ortografia normativa que va permetre deixar enrere un món de taifes que a la curta significava la inviabilitat de la nostra cultura catalana en el model cultural de l'Europa moderna. Van donar resposta a una aspiració social abans que no fos massa tard per donar-la. Aquest va estar el seu servei. Les Normes, al seu moment, van ser una condició necessària (i suficient amb l'aportació dels nostres escriptors) per a sustentar en aquestes terres la cultura pròpia.

Notem que ara, en una terra tan plena de *filòlegs* com la nostra (per sort de metges i arquitectes d'aquesta mena no en tenim tants), ja hi ha al carrer, arreu del País Valencià, tota una generació que ha après en escola —que aprén ara— coses tan curioses com la *ela geminada* sense saber més que remotament que això té no-sé-quina relació amb unes desconegudes Normes de Castelló. A molt estirar vincularan aquestes eles amb un tal Fabra. I no patiran molt per això. Potser d'aquesta quasi-anònima manera les Normes han jugat bé el paper que els pertocava: donar pas, lliurar carta de naturalesa pròpia a una normativa que no creaven.

* Professor de la Universitat Jaume I

Avui, el nostre referent ja no són les Normes, document puntual, sinó directament l'Institut d'Estudis Catalans, ja que continua donant resposta, en la mesura que això és possible, a les novetats del món de final de segle. Perquè no hem de perdre mai de vista el pes específic que la lletra juga encara en aquestes societats de finals del segle xx; però al mateix temps hem de fer-nos conscients del pes creixent que la cultura audiovisual juga dins del mateix espai. Abans de la televisió encara era possible trobar gent monolingüe catalana. A hores d'ara aquesta possibilitat és pràcticament impensable. I això vol dir que les Normes, l'Institut, continuen essent condició necessària però (ai!) insuficient per a la viabilitat i el manteniment de la llengua i la cultura pròpies. Ara, la possibilitat de deslleialtat lingüística (puntual, perenne, forçosa, voluntària...) és, quantitativament, molt més elevada que fa seixanta anys. Com també és més elevada la quantitat de persones que ja no tenen el català com a llengua materna.

La gent que coneix la normativa, o l'ha apresada al marge del sistema educacional, amb bones dosis d'esforç i voluntarisme, o té menys de 25 anys (i això no lleva l'esforç). I aquesta gent es pot adscriure a dos grups: el grup dels professionals (lingüistes, gramàtics i correctors) i el grup dels usuaris (escriptors, periodistes... tots en general). El primer grup està assolint una competència i uns coneixements del català com mai ningú no els ha tingut. Això és realment encoratjador i satisfactori. Però el segon grup opera en un mar de vacil·lacions i dubtes (aquell accent va cap ací o cap allà? això és un castellanisme? com s'ha de dir *assafata*?...). Una llengua de correctors (per més bons que siguin), una llengua de punyetes, en definitiva, no pot esdevenir una ferramenta útil per a la massa ciutadana. I l'estandarització és la clau de la pervivència.

Segurament, l'estandarització oral ens l'ha de donar la televisió, de la mateixa manera que ha fet que l'espanyol

entre a les nostres cases. I això ho sap tota la gent, encara que siga de manera intuïtiva: les enquestes revelen que un percentatge descaradament elevat de la societat valenciana demana, per posar un cas significatiu, una TVV totalment en català. I en el món de les relacions laborals la normalitat en català només serà viable si els usuaris s'hi senten còmodes. Ho ha escrit fa poc Josep Lacreu: «Cal crear les condicions socials adequades perquè els professionals de cada branca puguen expressar-se còmodament també en valencià. Sense que això signifiqui haver de fer cap acte heroic ni cap esforç personal desmesurat; com un gest rutinari; amb tota la naturalitat del món».

I parlant del tema dels professionals, d'ací a no res entrarem a l'Europa del segle XXI. Les nostres universitats no han de deixar escapar el tren de la traducció i interpretació, i haurien de ser capaces de crear bons professionals de la publicitat. Per ací es mou ara la demanda de professionals del llenguatge.

El 1932 els intel·lectuals van donar un servei social al marge de la classe política. Avui comptem amb una classe política valenciana (si més no geogràficament parlant) i unes aspiracions socials de normalitat lingüística. S'haurà de lligar una cosa amb l'altra. O no? Per a qui és bo que no siga així?

21-11-92, *Mediterráneo*

22-11-92, *Castellón Diario*

25-11-92, *Levante*

SOBRE LES NORMES DE CASTELLÓ

*Enric Valor **

É S CURIÓS que en l'incipient nacionalisme que a l'adveniment de la República el 1931 començà ja a actuar a Alacant, no es produís una repercussió tan forta com a València per l'aprovació i publicació d'aquestes —podem dir— quasi definitives normes ortogràfiques. Trobe que devia ser perquè a València, amb el Rat Penat i les seues activitats com a Castelló amb la Societat Castellonenca de Cultura, les discussions sobre el tema degueren ser infinitament més grans i conegudes —i pot ser aferrissades— que en una ciutat molt més petita com Alacant, que aleshores era una espècie d'illa de la calma en aquest aspecte tan important de la nostra cultura.

Els nacionalistes del sud que ja estàvem fent actives gestions per a constituir una institució patriòtica que ben aviat fou l'Agrupació Regionalista Alacantina, ja coneixíem les “normes” pràcticament —uns més, altres menys, és clar, segons el nostre tarannà individual—. Feia un parell d'anys que jo tenia llibres de l'Estel —una novel·la, un llibre de viatges, un llibre de poemes— escrits amb ortografia i morfologia normalitzades, i que havia escrit jo mateix una narració —*L'experiment de Strolowickz*— amb què vaig obtenir un

* Escriptor. Premi d'Honor de les Lletres Valencianes

primer premi d'un concurs de contes i que fou publicada en *El Camí* el 1932. A la ciutat d'Alacant hi havia una llibreria propietat de l'alcalde Llorenç Carbonell, membre d'Izquierda Republicana, on trobàvem moltes de les obres literàries publicades a Barcelona per editorials com Proa, especialment, com Llibreria Catalònia i fins i tot com la Barcino. Compràvem quan podíem novel·les i altres lectures i després Carbonell també ens deixava llibres si érem de l'Agrupació. Tot obres, és clar, d'ortografia normalitzada.

No cal dir que sí que es produí una gran satisfacció entre tots els joves interessats en la llengua i literatura nostrades, que eren més dels que semblava en la bella ciutat meridional. La gent ja estava cansada de l'ortografia castellana aplicada a València i a Alacant en les distretes i interessants publicacions d'humor i política de caire popular com *La Traca* i *La Chala*, de València, i *El Tio Cuc*, d'Alacant. A València queia malament l'ortografia castellana, encara que per la fonètica castellanitzada de l'apitxat no es notava tant com a Alacant la inconveniència de representar com ara el fonema prepalatal africad sonor per una *ch* en compte d'una *j* o una *g*. Així *puchar* per *pujar* o *choc* per *joc*, era una grafia més desagradable i detonant a Alacant que a l'Horta de València.

El poble d'Alacant ciutat parlava el valencià amb una fonètica normal: posseïa la *s* sonora, representada en posició inicial o dar-rere consonant per *z* (*zero*, *colze*), i per una *s* sola entre vocals (*cosa*, *posar*); i també la *j* (o *g* davant *e*, *i*) sempre sonora. Com tot el valencià meridional, el poble alacantí feia els enllaços fònics normals, com per exemple la *s* en posició final que es sonoritza davant un mot començat per vocal o consonant (*dos hòmens*, *tres dies*). Allà, tothom que conegués els problemes que la manca d'unes normes correctes i unificades produïa en la literatura d'aleshores, les va fer seues amb entusiasme

també tot tenint en compte que s'adaptaven amb absoluta perfecció i comoditat a la llengua viva.

Van reblar el clau les obres de Carles Salvador, d'acord amb les normes i ajudant a la seua difusió, *Vocabulari ortogràfic valencià* (1933), *Ortografia valenciana* (1933-1937) i *Morfologia valenciana* (1934).

Vaig ser pels anys 1933 i 1934 jurat de llibrets de les Fogueres d'Alacant, i ja rígidament es van jutjar els treballs presentats d'acord amb les Normes de Castelló i amb molta més autoritat que en anteriors concursos.

28-11-92, *Mediterráneo*

1-12-92, *Levante*

LES NORMES DEL 32 I ELS ESTUDIANTS DEL 92

*Delegació d'Estudiants **

ALS ESTUDIANTS ja no se'ns fa gens estrany estudiar en un «lloc» que tinga un nom tan clar i explícit com «Universitat Jaume I», d'altra banda tan nostre i acceptat per tothom, encara que hi haja alguna opinió isolada que, buscant la notorietat personal, cau en el ridícul més casolà. Més bé al contrari, sembla que avui ja no pot ser d'una altra manera, perquè la nostra societat pren consciència del gran valor del patrimoni lingüístic que compartim els valencians.

Tots sabem que aquest patrimoni ha travessat circumstàncies molt crítiques fins a la Renaixença, al segle XIX, i durant les diferents dictadures del nostre segle. Un dels principals problemes era la manca d'una ortografia unificada al llarg del període que anomenem Renaixença. Aquest problema va quedar resolt quan el 1913 la Secció Filològica d'una institució tan rellevant com l'Institut d'Estudis Catalans va publicar les seues normes ortogràfiques, les quals donaven a la llengua un aspecte modern i superaven diferències dialectals. Per això se'ns fa necessari agafar una perspectiva històrica per tal d'entendre el redreçament de la nostra llengua i la situació actual.

* Universitat Jaume I

El 1932 la ciutat de Castelló va ser escenari d'un fet històric: l'acceptació de l'ortografia de l'Institut per prestigiosos intel·lectuals i reconegudes entitats, que va donar lloc a les anomenades Normes de Castelló, que significaren la fi de l'anarquia ortogràfica al País Valencià i una important eina per a la normalització lingüística i cultural, encara no assolida.

Avui ja tenim els fruits de tots aquests esforços. Nosaltres, els qui actualment estem a la universitat, som la primera generació que ha estudiat el valencià des dels primers anys d'escolaritat. Ara cal que aquesta normalitat arribe a la universitat amb suficient força perquè no ens limitem a la simple retolació de dependències o a facilitar impresos «normalitzats»; només fent una tasca en profunditat, o siga, fent arribar el valencià a les aules, als texts i a les explicacions diàries, la Universitat Jaume I serà plenament conseqüent amb els seus principis fundacionals i amb la tradició de la nostra ciutat.

De tota manera, veiem signes que indiquen que anem avant. Les dades de l'última *macroenquesta* (1992) de la Conselleria de Cultura són reveladores: la capacitat de parlar el valencià disminueix segons el nivell d'edat. D'un màxim (68%) que sap parlar-lo fluidament entre la població de més de 64 anys, a un mínim entre la gent de 25 a 34 anys (56%). Però aquesta tendència s'estabilitza o canvia lleugerament de signe en el grup d'edat més jove, 16-24 anys, on augmenta la capacitat de parlar fluidament al 58%. Aquest fet demostra que hi ha hagut un trencament de la tendència social a perdre el valencià i que són les generacions més joves, la nostra, les que protagonitzen la recuperació lingüística.

Si comparem l'enquesta d'enguany amb la de 1989, podem establir una evolució quant al progrés en el coneixement del valencià. Ara, la competència lingüística de la població valenciana ha augmentat: l'entén (+3%), el parla (+18%), el

llig (+17%) i sap escriure'l (+25%); el fet que el valencià estiga present al sistema educatiu ha produït aquest salt qualitatiu en tant poc de temps.

El valencià, entre els joves universitaris, es considera una llengua perfectament apta tant per als usos acadèmics i cultes com per als lúdics i d'esplai. S'ha de tindre molt en compte tota la moguda del *rock* català, amb bona música feta per grups del Principat i d'ací mateix... ens trobem davant d'una altra fita històrica.

La Delegació d'Estudiants vol sumar-se a tot aquest moviment que està situant la nostra llengua al lloc que li correspon, perquè pensem que és ja una necessitat i una demanda que no pot ser ignorada.

5-12-92, *Mediterráneo*

5-12-92, *Castellón Diario*

CASTELLÓ, DESEMBRE DE 1932; EUROPA, DESEMBRE DE 1992

*Frederic Chaume **

MOLT s'ha escrit ja, i més que se n'escriurà, sobre la importància que va tenir aquell desembre de 1932 quan, al nostre Castelló de la Plana, uns hòmens estudiosos del llenguatge van arribar a la cabdal conclusió que una llengua ha de tenir certes regles i certes normes, i que, alhora, és totalment absurd no reconèixer les varietats i possibilitats que una llengua té.

Seixanta anys després, a la també nostra Europa, la firma d'aquelles normes està en consonància amb els temps que corren. Hui en dia, tots estem d'acord que una llengua no és un fet monolític i immutable, que la llengua varia segons qui la utilitza i que també varia segons per a què s'utilitza. I que, precisament, aquestes varietats són allò que fa que una llengua siga més rica, que els usuaris tinguem una capacitat lingüística que ens permeta expressar-nos en qualsevol situació en la nostra llengua.

¿Què està passant a Europa? Per exemple, a la Gran Bretanya, la concepció ha canviat totalment en els darrers vint anys. Abans, *anglès* era únicament allò que els locutors de la BBC parlaven als informatius de la tele i la ràdio. Això era el *bon anglès*. Hui tots s'han adonat que, precisament,

* Departament de Filologia de la Universitat Jaume I

allò que fa a una llengua universal, allò que fa que una llengua siga el nostre vehicle d'expressió en qualsevol situació és la tremenda quantitat de varietats que aquesta llengua té. Els locutors britànics dels anys 90 parlen amb el seu accent, utilitzen formes d'expressió que abans no eren considerades *bones* i adeqüen la llengua a la situació en què es troben.

El reconeixement de totes aquestes varietats fa gran una llengua, li dóna possibilitats, la fa més sòlida i alhora més oberta, més utilitzable, i sobretot, fa que cadascú es senta més vinculat a ella, que senta que és la seua llengua. Cap ciutadà de Liverpool pensaria que pel fet que al seu poble una paraula es diu diferent a com es diu a Londres, ja no parla la mateixa llengua que parlen a Londres. Cap ciutadà americà pensaria que, com que ells escriuen i pronuncien certes paraules de manera diferent a com ho fan a Londres o a Glasgow, allò que parlen i escriuen ja no és anglés. Seria una pobra concepció d'un fet tan extraordinari i tan ample com és una llengua. I els nostres paisans, ara fa seixanta anys, ens van ajudar a comprendre-ho.

9-12-92, *Castellón Diario*

12-12-92, *Mediterráneo*

LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA A L'ENSENYAMENT: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

*Joan Peraire **

ARA QUE commemorem el 60è aniversari de la signatura de les Normes de Castelló i el desè aniversari de l'aprovació de l'Estatut és, potser, un bon moment per fer balanç del que ha suposat el procés de recuperació lingüística engegat des de l'arribada de la democràcia. I és un bon moment, sens dubte, per reflexionar sobre els problemes i les dificultats que es plantegen encara al voltant de la incorporació de la llengua pròpia del país al sistema educatiu valencià. Una vegada completat el procés de normatització del valencià amb la signatura de les Normes del 32, la societat valenciana s'havia d'imposar l'objectiu irrenunciable d'ampliar l'ús social de la llengua del país a tots els àmbits que progressivament havien estat ocupats de forma exclusiva pel castellà. La introducció del valencià a l'ensenyament fou un dels objectius prioritaris, però la ruptura de la Guerra impedí la consolidació dels tímids i prometedors intents que s'havien fet durant la República. El procés de normalització del valencià estava tot per fer.

Després del buit absolut del franquisme i del desgavell dels primers anys de la democràcia, el 1982 s'aprova l'Estatut i el 1983 es publica la LUEV, documents legals que

* Assessor tècnic de Valencià. Servei d'Ensenyament del Valencià. Generalitat Valenciana

serviran de punt de referència per a la introducció del valencià a l'ensenyament. Tant l'Estatut com la Llei d'Ús consoliden per al País Valencià el bilingüisme com a model de planificació lingüística i punt de referència de la legislació posterior i de les actuacions dels poders públics. Els progressos aconseguits durant els poc més de vuit anys d'aplicació de la LUEV són importants, almenys des de la perspectiva del buit absolut que teníem com a punt de referència, i més si limitem l'anàlisi al món de l'ensenyament.

En primer lloc, cal destacar la generalització de l'ensenyament del valencià com a assignatura en els nivells d'ensenyament obligatori i el reciclatge del professorat a través dels cursos de valencià per al professorat no universitari, organitzats conjuntament per la Conselleria i les Universitats. Aquest darrer factor ha fet possible la introducció progressiva dels programes d'ensenyament en valencià (EEV), tant en l'ensenyament bàsic com en els ensenyaments mitjans. Malgrat els constants entrebancs de les forces més reaccionàries, l'aplicació dels programes d'ensenyament en valencià i dels programes d'incorporació progressiva del valencià com a llengua d'ensenyament i, darrerament, dels programes d'immersió lingüística, ha permès passar dels 1.432 alumnes d'ensenyament bàsic que reberen EEV durant el curs 1983-84 als 39.418 del curs 1992-93. Els centres d'ensenyament secundari apliquen dos programes diferents, les línies d'ensenyament en valencià, que impliquen un tractament íntegrament en valencià de la totalitat de les matèries curriculars, i les assignatures soltes incloses en les línies en castellà. En aquest nivell educatiu, la progressió ha estat igualment significativa, ja que s'ha passat dels 1.280 alumnes del curs 1983-84 als 54.282 del 1991-92. Durant el present curs escolar, al voltant de 50.000 alumnes rebran algun tipus d'EEV i, d'aquests, 4.700 estudiaran en les línies d'ensenyament en valencià. Finalment, les subvencions a

l'EEV, la progressiva normalització lingüística dels centres docents i de l'administració educativa i el treball del Servei d'Ensenyament del Valencià, especialment a través de l'assessorament al professorat que fa EEV, són elements clau per a la normalització lingüística en l'ensenyament que cal valorar positivament.

Tanmateix, malgrat els avanços, ens trobem encara molt lluny d'assolir els objectius finals del procés de normalització lingüística, fins i tot si ens limitem al món de l'ensenyament i acceptem com a objectiu final el bilingüisme real de tots els valencians. Qualsevol lectura de la situació actual de la normalització lingüística a l'ensenyament amb unes mínimes pretensions d'objectivitat exigeix la consideració global del procés de normalització lingüística, d'una banda, i de tot l'àmbit de l'ensenyament, de l'altra. Les interpretacions parcials sempre deformen la realitat. L'ensenyament ha estat la punta de llança en el procés de recuperació de la llengua pròpia dels valencians, gràcies, sobretot, a l'esforç continuat dels ensenyants. Indubtablement s'ha avançat, però encara resta molt per fer. És significatiu, per exemple, que el nombre d'alumnes de secundària que estudien durant el curs actual en les línies d'ensenyament en valencià representa només el 2,4% del total d'alumnes escolaritzats en aquest nivell educatiu. En aquesta fi de segle, que es planteja decisiva per al món de l'ensenyament, no podem perdre de vista que el coneixement d'una llengua no en garanteix l'ús, fins i tot quan aquest coneixement és compartit per tota la població d'un territori. I aquest és, ara mateix, el repte. En aquest sentit, s'hauran d'establir amb urgència els mecanismes legals necessaris per tal de fer efectiva l'obligatorietat del coneixement —i, per tant, la possibilitat d'ús— del valencià per part de tot el professorat. A més a més, cal generalitzar l'obligatorietat de l'ensenyament del valencià com a assignatura i plantejar-se una renovació en profunditat dels

elements curriculars de la matèria que privilegie els aspectes comunicatius i pràctics sobre els continguts gramaticals, continuar amb l'extensió progressiva del valencià a l'ensenyament, completar la normalització lingüística dels centres docents i impulsar d'una forma decidida, des de tots els àmbits, el procés de recuperació del prestigi de la llengua pròpia del País Valencià. Cal, en definitiva, fer de la nostra llengua una llengua normal, una llengua que s'use normalment en qualsevol àmbit de la vida pública i privada. Cal potenciar l'ús social de l'idioma com a signe de la pròpia identitat. Ens juguem el futur.

20-1-93, *Levante*

APÈNDIX

LES NORMES DE CASTELLÓ

Joan Fuster

PER LA Festa del Llibre del 1933 l'Ajuntament de València publicà el fullet que ara reproduïm en facsímil. L'edició fou àmplia, i generosament escampada. Es tractava d'un text important per a tots els valencians, des del Sénia al Segura: les «Normes d'Ortografia» que, poc abans, el 21 de desembre del 1932, havien estat acordades a Castelló de la Plana a fi de superar unes discrepàncies de criteri gramatical tan absurdes com trivials i que només feien que dificultar l'ús escrit —literari o no— de la llengua. L'evolució de la nostra recuperació cultural exigia amb urgència una fórmula útil de cara al futur: una fórmula unànime, lògica i ben pensada. L'any que ve farà cinquanta anys d'aquelles «Normes». Han estat cinquanta anys fructuosos, perquè, molt lentament però amb seguretat, les «Normes» han estat acceptades a tots els nivells: l'acadèmic i el popular. En els últims temps s'ha produït la temptativa de tornar a l'anarquia ortogràfica, i això no podrà sinó repercutir contra la salut de l'idioma. És fer un pas en arere.

Val la pena de recordar els noms i les voluntats que donaren suport a les «Normes de Castelló». La llista, llarga, té un valor històric ben significatiu. Descartant les agrupacions polítiques valencianistes de l'època—que, de tota manera, també tenien el seu pes—, s'adheriren a les «Normes de Castelló» la Societat Castellonenca de Cultura, el Centre de Cultura Valenciana, el Seminari de Filologia de la Universitat

de València, Lo Rat Penat, l'única editorial que en aquell moment teníem, L'Estel, i el setmanari *El Camí*, encara unitari aleshores. Convé advertir que, en la preparació de les «Normes», ja hi havia hagut un treball previ, eficaç i digne. A Castelló de la Plana mateix, l'actitud dels hòmens de la Societat Castellonenca de Cultura era ben clara, com ho havia estat la del grup universitari «Acció Cultural Valenciana», la revista *Taula de Lletres Valencianes* i fins i tot una última etapa d'*El Cuento del Dumenge*. El sector intel·lectual del País Valencià més sensible a les necessitats col·lectives s'havia avançat en aquesta direcció.

Entre els primers firmants individuals de les «Normes de Castelló» figuraven el pare Lluís Fullana, Nicolau Primitiu, T. Llorente i Falcó, Francesc Martínez i Martínez, Maximilià Thous Orts, Eduard López-Chavarrí, Josep Sanchis Sivera, Bernat Ortín, Salvador Carreres Zacarés, Lluís Cebrian Mezquita, que procedien de generacions o de principis teòrics divergents. El grup de Castelló, després de *La llengua valenciana* de Lluís Revest Corzo—llibre aclaridor quan es va publicar—, i abans, no podia aportar més que una evident conformitat al sentit comú: Salvador Guinot, Àngel Sánchez Gozalbo, Gaetà Huguet Segarra, Josep Pascual Tirado, Joan Baptista Porcar, Maximia Alloza, Honori Garcia, Lluís Sales... I d'Alacant venia la firma, potser més simbòlica que altra cosa, de Francesc Figueras Pacheco. Els escriptors i els erudits més jóvens, que van ser de fet els promotors de les «Normes», van signar-les. ¿I com no ho haurien d'haver fet els infatigables lluitadors nacionalistes com Eduard Martínez Ferrando?

Continuem la ressenya: Carles Salvador, Almela i Vives, Navarro Borràs, Soler i Godes, Emili Gómez Nadal, Adolf Pizcueta, Mateu i Llopis, Sanchis Guarner, Enric Duran i Tortajada, Pasqual Asins, Igual Úbeda, Joan Beneyto Pérez, Angeli Castanyer, Francesc Carreres i de Calatayud, Thous Llorens... I polítics com Ignasi Villalonga, Joaquim Reig,

Francesc Bosch Morata. I més noms que ja, hui, no diuen tant. Davant la perspectiva d'unes «Normes» que podien donar una estabilitat «normal» a l'idioma, poques van ser les inhibicions. En la pràctica, també van acatar-les —amb més bona fe que coneixement— les publicacions d'abans del 36. Les diferències van ser mínimes. Després del 39, la instauració de les «Normes de Castelló» va progressar, tant des d'una revista fallera com *Pensat i fet*, com des de les primeres editorials cultes (Editorial Torre, de Xavier Casp i Miquel Adlert, Lletres Valencianes, Sicània, etc.). Tot s'ha de dir: les «Normes de Castelló», tal com van ser acceptades, van ser «un acord transaccional», i en la mateixa «declaració» que les justificava obriren la possibilitat d'«anar rectificant i millorant» el sistema adoptat. Això s'ha fet.

Les «regles» sumàries que s'aprovaren a Castelló el 1932 han tingut, després, les «rectificacions» i les «millores» que una concepció més dinàmica de l'idioma han facilitat lingüistes, poetes, narradors, assagistes, erudits, economistes, antropòlegs, pedagogs, geògrafs, dramaturgs... Una llengua com la nostra, afligida per una depauperació secular i per l'hostilitat oficial d'uns règims centralistes, només pot salvar-se a través d'un intent dignificador radicalment assumit per la societat. I en això no podem fer concessions. Hem de pensar què ha estat i què és el resultat del mig segle de les «Normes de Castelló». No podem renunciar a tot allò que havíem començat a aconseguir amb les «Normes»: la «normalitat».

L'Ajuntament de València, en tornar a publicar les primitives «Normes de Castelló», no vol sinó exhumar una opció que ja va prendre en 1933, i que mai, fins ara, no ha estat desmentida: ni tan sols en el període franquista. De més a més, amb la present reedició, aspira a rendir homenatge als qui, fa mig segle, decidiren fer un primer pas d'unitat i d'esperança.

València, 25 d'abril, 1981

EPÍLEG

LES NORMES: QUÈ, SI NO?

*Francesc Michavila i Pitarch **

DURANT uns nou mesos, la Universitat Jaume I ha generat una bona quantitat de comentaris i d'actuacions al voltant de les Normes de Castelló. Els mitjans de comunicació n'han recollit fidelment una bona part i, per això mateix, constitueixen ja una documentació sobre la qual es poden establir algunes opinions personals. En aquest cas, les meues. En una valoració objectiva, jo crec que el balanç de la commemoració és enormement positiu. I no sols perquè siga convenient recordar el profund sentit cívic de l'acord adoptat a Castelló de la Plana, ara fa seixanta anys, amb el suport explícit d'un grup ben notable de personalitats de l'època, sinó pel fet que aquella adhesió fou continuada, fins ara mateix, per una altra molt més àmplia i decisiva: la dels milers i milers de persones que han tingut accés a la cultura escrita en la llengua del país, a través del vehicle gràfic aprovat el 1932.

Tot això ens corrobora, al meu parer, allò que vaig poder dir, fa uns dies, en la sessió inaugural de la celebració: en la història del País Valencià contemporani, poques iniciatives culturals han obtingut tanta unanimitat en les adhesions, a l'hora de nàixer, ni tanta vitalitat posterior, com aquell acord civil que anomenem les Normes de Castelló. I vaig dir també que, gràcies al sentit de la responsabilitat i a la clarivi-

* Rector de la Universitat Jaume I

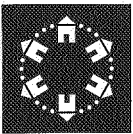
dència d'una sèrie de personalitats il·lustres, de Castelló i d'altres poblacions de la nostra terra, hem trobat resolta una qüestió, l'ortogràfica, que anteriorment havia suscitat tota mena de controvèrsies i debats, en general estèrils, però que de tant en tant encara hem pogut veure lamentablement resuscitats.

En qualsevol cas, des de la Universitat Jaume I, i amb el suport i la col·laboració de diverses institucions valencianes, hem volgut —i considere que ho hem aconseguit— evitar una commemoració nostàlgica, malgrat que ens haja semblat oportú i lògic incorporar, amb criteris didàctics, elements documentals i històrics a l'exposició muntada a la Casa Abadia. Hem volgut fer, això sí, una lectura actual de les virtualitats que ofereix l'acord castellanenc de 1932, com a fórmula ortogràfica, però també com a declaració explícita i rotunda a favor de la plena normalització lingüística. En el País Valencià d'ara mateix i, també, potser més encara, pensant en el del futur, immers en les esperances i les complexitats de la nova Europa que naix.

És per això que tots podem subscriure ara aquesta voluntat de recuperació de l'idioma, amb les mateixes paraules que obrien la solemne declaració de 1932: «la llengua pròpia és la més alta manifestació de la personalitat d'un poble (...) aquells pobles que han recobrat la seua consciència com a tals no sols s'entreguen a l'ús del seu propi parlar, sinó que aspiren a la seua màxima depuració com a fenomen cultural i com a prova que volen tornar a ésser ells mateixos».

Aquest és el missatge que hem recollit del passat, per damunt de les vicissituds del temps transcorregut, i la voluntat que volem transmetre cap a l'esdevenidor. Com una part més del compromís de la Universitat amb la societat que li dona vida i raó de ser.

27-12-92, *Mediterráneo*

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ
